

ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ

Ειδική έκθεση 2014 (άρθρο 20 παράγρ. 3 Ν. 3304/2005)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στατιστικά ανά πεδίο διάκρισης

ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ Ή ΕΘΝΟΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

Διακρίσεις λόγω εθνικής καταγωγής

Διακρίσεις λόγω φυλετικής καταγωγής: Η περίπτωση των Ρομά

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Εύλογες προσαρμογές και αναπηρία

Προσβασιμότητα στον δημόσιο χώρο

Πρόσβαση σε κοινωνικές παροχές και αγαθά

Διακρίσεις λόγω αναπηρίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και κατάρτιση

Ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες παιδιών με αναπηρία

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΗΛΙΚΙΑΣ

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ Ή ΑΛΛΩΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Πρόγραμμα Progress

Κατάρτιση και συνεργασία με ελληνικούς και διεθνείς φορείς

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα έκθεση αποτυπώνει τη δράση του Συνηγόρου του Πολίτη το έτος 2014 ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού, σύμφωνα με την κατά τον Ν. 3304/2005 αρμοδιότητά του. Η έκθεση συμπεριλαμβάνει και υποθέσεις για τη διερεύνηση των οποίων δεν αξιοποιήθηκαν τα θεσμικά εργαλεία που προβλέπονται στον Ν. 3304/2005, καθώς δεν ενέπιπταν με τη στενή έννοια του νόμου (*stricto sensu*) στο πεδίο εφαρμογής του. Οι υποθέσεις αυτές εξετάστηκαν υπό το πρίσμα της γενικότερης αρμοδιότητας του Συνηγόρου για την προστασία των δικαιωμάτων, καθώς και της ειδικότερης ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης (άρθρο 19 παράγρ. 1 Ν. 3304/2005).

Αναλυτικότερα, κατά το 2014, σύμφωνα με τα ανωτέρω κριτήρια, ο Συνήγορος διερεύνησε 216 υποθέσεις στις οποίες φερόταν να συντρέχει διακριτική μεταχείριση σε βάρος κάποιου ή κάποιων προσώπων. Από αυτές, οι εκκρεμείς υποθέσεις προηγούμενων ετών είναι 77. Από το σύνολο των υποθέσεων αρχαιοθετήθηκαν 38, επειδή κρίθηκαν εκτός αρμοδιότητας, αβάσιμες ή διακόπηκε η διερεύνησή τους λόγω μη προσκόμισης στοιχείων από τους ενδιαφερομένους. Η έκβαση των 56 υποθέσεων, των οποίων η διερεύνηση ολοκληρώθηκε το 2014, ήταν καταρχήν θετική σε 25 περιπτώσεις, ενώ σε 20 περιπτώσεις η διοίκηση αρνήθηκε να συμμορφωθεί και σε 11 από αυτές διαπιστώθηκε τελικώς ότι οι ενέργειές της ήταν σύνομες. Οι υπόλοιπες 122 εξακολουθούν να διερευνώνται. Επί μακρόν εκκρεμείς παραμένουν 53 περιπτώσεις που αφορούν κυρίως τη στεγαστική αποκατάσταση των Ρομά. Η εκκρεμότητα

αυτή οφείλεται στον δομικό – συστημικό χαρακτήρα που εμφανίζουν οι διακρίσεις στο συγκεκριμένο πεδίο και στην επιλογή του Συνηγόρου να διατηρεί ενεργή την παρέμβασή του στις υποθέσεις αυτές σε όλα τα στάδια εξέλιξης, μέχρι την οριστική αντιμετώπιση του προβλήματος.

Στατιστικά ανά πεδίο διάκρισης

	ΣΥΝΟΛΟ ΑΝΑΦΟΡΩΝ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΣΤΗΚΑΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2014	Αναφορές που υποβλήθηκαν κατά το 2014	Αναφορές προηγούμενων ετών που εξετάστηκαν το 2014	Διακρίσεις στην εργασία - απασχόληση	Διακρίσεις στην εκπαίδευση και στην επαγγελματική κατάρτιση	Διακρίσεις στη διάθεση αγαθών, στην παροχή υπηρεσιών, στη στέγαση
Ρομά	75	35	40	8	7	60
Εθνοτική καταγωγή / φυλετική καταγωγή (εκτός υποθέσεων Ρομά)	25	18	7	2	8	15
Αναπηρία	50	39	11	14	29	7
Ηλικία	33	16	17	31	2	
Σεξουαλικός προσανατολισμός	4	3	1	1		3
Θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις	29	28	1	6		23
ΣΥΝΟΛΟ	216	139	77	62	46	108

ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

Η εκδήλωση και ανοχή ρατσιστικών συμπεριφορών είναι προφανές ότι έχει επιπτώσεις στις διακρίσεις και στην αντιμετώπισή τους. Ο ρατσισμός αποτελεί το ιδεολογικό υπόστρωμα των διακρίσεων και η ανοχή του υπονομεύει κάθε εγχείρημα για την αποτελεσματική καταπολέμησή τους.

Στην ειδική έκθεση του έτους 2013 για το φαινόμενο της ρατσιστικής βίας και την αντιμετώπισή του*, ο Συνήγορος είχε αναφερθεί στην κλιμάκωση περιστατικών ρατσιστικής βίας κατά το διάστημα 2012-2013, που συνδεόταν και με τη δράση οργανωμένων ομάδων. Η αναντιστοιχία της επίσημης καταγραφής με τα

τριπλάσια περιστατικά που συγκέντρωσε ο Συνήγορος από τις αναφορές πολιτών, το Δίκτυο Καταγραφής των ΜΚΟ και τον τύπο (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2013*, σ. 102), η αδράνεια ή ολιγωρία των αστυνομικών οργάνων και η αναποτελεσματική διερεύνηση των καταγγελιών εμπλοκής τους, καθώς και οι ελλείψεις του νομοθετικού πλαισίου για την αντιμετώπιση αδικημάτων με ρατσιστικό κίνητρο και για την προστασία των θυμάτων στην πράξη συγκαταλέγονταν, μεταξύ άλλων, στις διαπιστώσεις της έκθεσης. Η δημοσιοποίησή της τον Σεπτέμβριο του 2013 συνέπεσε με την άσκηση ποινικής δίωξης κατά μελών της «Χρυσής Αυγής» και συνέβαλε στην ευρεία δημοσιότητα που δόθηκε στις ρατσιστικές επιθέσεις κατά αλλοδαπών (αλλά και επιθέσεις με το κριτήριο

της θρησκείας ή του σεξουαλικού προσανατολισμού) που βρίσκονταν στο απυρόβλητο τα τελευταία χρόνια. Η Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων της ΕΛΑΣ, κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας, άρχισε να διερευνά περιπτώσεις συμμετοχής αστυνομικών οργάνων σε επιθέσεις οργανωμένων ομάδων κατά αλλοδαπών και στο πλαίσιο της σχετικής διαδικασίας έδωσε κατάθεση ο αρμόδιος Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

 Περιστατικά ρατσιστικών επιθέσεων, από την ειδική έκθεση του Συνηγόρου και τις συγκεκριμένες αναφορές της σε καταγγελίες που είχαν γίνει στο Δίκτυο Καταγραφής των ΜΚΟ ή στα ΜΜΕ, ξεκίνησαν να ερευνώνται από διάφορες υπηρεσίες της ΕΛΑΣ.

Ο Συνήγορος επιφυλάσσει να αποτιμήσει την εξέλιξη των ερευνών αυτών, μετά την ολοκλήρωση των διενεργούμενων προκαταρκτικών ή ένορκων διοικητικών εξετάσεων. Εκτιμά, ωστόσο, ως καταρχήν θετικό βήμα τη συμπερίληψη της έκθεσης στην τεκμηρίωση του φαινομένου της ρατσιστικής βίας, καθώς και το γεγονός ότι ξεκίνησαν, έστω καθυστερημένα, εσωτερικές έρευνες στην ΕΛΑΣ.

Κατά το 2014 υπήρξαν τρεις σημαντικές αλλαγές στο νομικό πλαίσιο αντιμετώπισης της ρατσιστικής βίας. Με το άρθρο 10 Ν. 4249/2014 επήλθε τροποποίηση της σύστασης της Επιτροπής του άρθρου 1 παράγρ. 1 Ν. 3938/2011, η οποία αξιολογεί τις καταγγελίες και τα περιστατικά αυθαιρεσίας οργάνων των σωμάτων ασφαλείας και προβλέφθηκε ότι ο Συνήγορος παρίσταται χωρίς δικαίωμα ψήφου στις εργασίες της επιτροπής, η λειτουργία της οποίας είναι κρίσιμη και για την επανεξέταση υποθέσεων μετά την έκδοση

σχετικών αποφάσεων του ΕΔΔΑ. Πρόκειται για σημαντικό θεσμικό βήμα στην κατεύθυνση της διαφάνειας και λογοδοσίας, ωστόσο επισημαίνεται ότι η Επιτροπή και το Γραφείο Περιστατικών Αυθαιρεσίας δεν έχουν ποτέ συγκροτηθεί και λειτουργήσει από το 2011, που προβλέφθηκαν για πρώτη φορά μέχρι σήμερα (βλ. και ειδική έκθεση, σ. 31, 32, 46 ως προς την αναγκαιότητα ανεξαρτησίας τους).

Η δεύτερη κανονιστική τροποποίηση αφορά την πρόταση του Συνηγόρου για την ανάγκη αποτελεσματικής προστασίας των θυμάτων και ουσιαδών μαρτύρων ρατσιστικής βίας (ειδική έκθεση, σ. 46-49, 76). Ο Συνήγορος επανήλθε στο θέμα με δημόσια δήλωσή του*, επισημαίνοντας το κενό προστασίας λόγω αφαίρεσης του άρθρου για την πρόβλεψη παροχής αδειών για ανθρωπιστικούς λόγους από τον νέο Μεταναστευτικό Κώδικα (Ν. 4251/2014). Το κενό καλύφθηκε στη συνέχεια προσωρινά* με την ΚΥΑ 30651/2014 κατ' εξουσιοδότηση του νόμου αυτού. Ο Συνήγορος επισήμανε προς το ΥΠΕΣ ότι τα δικαιολογητικά που απαιτούνται, μεταξύ αυτών «έγγραφο της αρμόδιας εισαγγελικής αρχής ότι έχει ασκηθεί ποινική δίωξη», τελούσαν –και τελούν ακόμη– σε αναντιστοιχία με τις προϋποθέσεις χαρακτηρισμού των θυμάτων και ουσιαδών μαρτύρων εγκληματικών πράξεων που θέτει η ΚΥΑ. Για την προστασία θύματος ή μάρτυρα ρατσιστικής βίας αρκεί να έχει διαταχθεί προκαταρκτική εξέταση σύμφωνα με το άρθρο 1β' της ΚΥΑ (υπόθεση 189297/2014). Απομένει να διαπιστωθεί πώς θα εφαρμοστεί η επελθούσα αυτή τροποποίηση από τις εισαγγελικές αρχές.

Η τρίτη σημαντική αλλαγή στο νομοθετικό πλαίσιο είναι το νέο άρθρο 81α' ΠΚ για

τη διερεύνηση του ρατσιστικού κινήτρου ως επιβαρυντικής περιστάσης σε πλημμελήματα και κακουργήματα (άρθρο 10 Ν. 4285/2014). Είχε προηγηθεί η ρητή συμπερίληψη (άρθρο 10 Ν. 4249/2014) στα ερευνώμενα περιστατικά αυθαιρεσίας του άρθρου 1 παράγρ. 1 Ν. 3938/2011, με το νέο εδάφιο δ' και της «παράνομης συμπεριφοράς που υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή ενέχει άλλου είδους διάκριση». Η αποτελεσματική διερεύνηση του ρατσιστικού κινήτρου στα συνηθώς μεικτά αδικήματα είναι το ζητούμενο για την καταπολέμηση των διακρίσεων στην πράξη.

Η παραπάνω τροποποίηση του Ποινικού Κώδικα με το νέο άρθρο 81α' εμπεριέχεται στον νέο αντιρατσιστικό νόμο, ο οποίος και συμβολικά αποτελεί σημαντική νομοθετική μεταβολή, δεδομένου ότι το πρώτο σχέδιο νόμου εκκρεμούσε από το 2011 και μέχρι την ψήφισή του, 3 χρόνια μετά, αποτελούσε πεδίο οξείας πολιτικής αντιπαράθεσης. Ο Συνήγορος στην ειδική έκθεσή του (σ. 75) είχε τονίσει την ανάγκη να αναμορφωθεί ο Ν. 927/1979 σύμφωνα με το περιεχόμενο της Απόφασης-Πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση μέσω του ποινικού δικαίου των εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας, καθώς και των εγκλημάτων που τελούνται με ρατσιστικά κίνητρα, εκτιμώντας ότι το επί δεκαετίες έλλειμμα εφαρμογής στην πράξη του Ν. 927/1979 έπρεπε να αποτελέσει πηγή προβληματισμού.

 Ο Συνήγορος επισημαίνει ως πολύ θετική εξέλιξη το γεγονός ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η ταυτότητα φύλου συμπεριλαμβάνονται στα προστατευτέα αγαθά (μαζί με τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, τις γενεαλογικές καταβολές, την εθνι-

κή ή εθνοτική καταγωγή και την αναπηρία) του άρθρου 1 του νέου αντιρατσιστικού νόμου 4285/2014, σημαντική και από πλευράς παιδευτικής λειτουργίας προς τα όργανα επιβολής του νόμου για το τι συνιστά απαγορευμένη διάκριση ακόμη και σε αντίθεση με κοινωνικά στερεότυπα και προκαταλήψεις που εξακολουθούν να υφίστανται.

Στην ειδική έκθεσή του (σ. 76) ο Συνήγορος είχε αναφέρει ότι αναγκαίοι όροι για την επιτυχία της νέας νομοθετικής πρωτοβουλίας είναι:

- δράστες και θύματα να γνωρίζουν επαρκώς την ύπαρξη του νόμου
- να ενθαρρύνεται η καταγγελία των επιθέσεων και η παροχή προστασίας
- να εξασφαλίζεται η επιμελής αστυνομική διερεύνηση των περιστατικών
- να διασφαλίζεται η συνεπής εισαγγελική και δικαστηριακή πρακτική κατά την εφαρμογή του νόμου
- να δίνεται επαρκής και συστηματική δημοσιότητα σε τέτοιες υποθέσεις.

Ο Συνήγορος εκτιμά ότι οι παραπάνω προϋποθέσεις εξακολουθούν να είναι επίκαιρες ακόμη και μετά την ψήφιση του Ν. 4285/2014.

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ Ή ΕΘΝΟΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

Διακρίσεις λόγω εθνικής καταγωγής

Η διαφορετική μεταχείριση που επιφύλασσει το ελληνικό κράτος σε αλλοδαπούς οι οποίοι κατοικούν ή διαμένουν στη χώρα είναι σε αρκετές περιπτώσεις δικαιολογημένη ενόψει των ιδιαίτερων δικαιωμάτων, πολιτικών και κοινωνικών, που συνδέονται με την ιδιότητα του έλλη-

να πολίτη. Το γεγονός αυτό, ωστόσο, δεν σημαίνει ότι πολίτες που διαμένουν στην ελληνική επικράτεια δεν έχουν δικαιώματα ή έχουν δικαιώματα για τα οποία επιτρέπεται μειωμένη ευαισθησία ως προς την προστασία τους. Η γενική ρήτρα εξαίρεσης από το ρυθμιστικό πεδίο του Ν. 3304/2005 των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας, σε συνδυασμό με τους περιορισμούς που τίθενται στο πεδίο εφαρμογής του νόμου, συντηρεί μια ασάφεια ως προς το ακριβές καθεστώς προστασίας. Η διοίκηση συχνά αντιμετωπίζει με επιφυλακτικότητα τα δικαιώματα πολιτών που δεν έχουν ελληνική ιθαγένεια ή καταγωγή. Η επιφυλακτικότητα ή η αμήχανη στάση της ελληνικής διοίκησης στην απόδοση δικαιωμάτων, εκεί όπου υπάρχουν στοιχεία εθνικής ετερότητας, δεν αφορά μόνον αλλοδαπούς υπηκόους τρίτων χωρών, αφορά συχνά και πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και πολιτογραφημένους έλληνες.

Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση πολιτογραφημένης ελληνίδας που γεννήθηκε στην Ελλάδα, ολοκλήρωσε τις σπουδές της στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, εισήχθη και ολοκλήρωσε τις σπουδές της στη Νομική Σχολή και, μετά την κτήση της ελληνικής ιθαγένειας τον Ιούλιο του 2012, αιτήθηκε τη συμμετοχή της στον διαγωνισμό της Εθνικής Σχολής Δικαστών. Η αίτησή της, ωστόσο, απορρίφθηκε με το αιτιολογικό ότι δεν έχει παρέλθει πενταετία από την πολιτογράφησης της, όπως απαιτεί το άρθρο 36 παράγρ. 3 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών.

 Ο Συνήγορος εκτίμησε ότι η συγκεκριμένη πρόβλεψη εισάγει αθέμιτη διάκριση λόγω εθνικής καταγωγής, καθώς θέτει τους

αλλογενείς πολιτογραφηθέντες σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με τους ομογενείς πολιτογραφηθέντες ή τους εκ γενετής έλληνες πολίτες, χωρίς αντικειμενική δικαιολόγηση. Η ιδιαιτερότητα του δικαστικού λειτουργήματος επιτρέπει καταρχήν τον αποκλεισμό αλλοδαπών από την άσκησή του, δεν είναι δυνατό όμως να θεωρηθεί κριτήριο θεμιτής διάκρισης μεταξύ ελλήνων πολιτών.

Επιπλέον, τυχόν ανάγκη προσαρμογής των πολιτογραφηθέντων στην ελληνική νομική και κοινωνική πραγματικότητα καλύπτεται επαρκώς από τον χρόνο σπουδών στη σχολή και δύναται να διαπιστωθεί κατά τις σχετικές εξετάσεις. Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος έκρινε ότι η συγκεκριμένη διάταξη έχει ήδη καταργηθεί μετά τη θέση σε ισχύ του Ν. 3304/2005 (άρθρο 26) και, με παρέμβασή του προς την Εθνική Σχολή Δικαστών και το Υπουργείο Δικαιοσύνης, ζήτησε τη μη εφαρμογή της. Η Σχολή, χωρίς να εισέλθει σε επί της ουσίας σχολιασμό των θέσεων του Συνηγόρου, απάντησε ότι οφείλει να εφαρμόσει τη συγκεκριμένη διάταξη, εφόσον δεν έχει κριθεί αντίθετη στην έννομη τάξη και δεν υπάρχει άλλη συναφής απόφαση που θα μπορούσε να δώσει νομολογιακή κατεύθυνση στη διοίκηση. Αντιστοίχως, ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου επέμεινε στην εφαρμογή της επίμαχης διάταξης. Εκτιμώντας ότι η επιχειρηματολογία του ενισχύεται ήδη και από την πρόσφατη απόφαση 3317/2014 του Συμβουλίου Επικρατείας*, ο Συνήγορος εκπονεί πόρισμα για την υπόθεση, το οποίο και θα δημοσιοποιήσει (υπόθεση 175919/2013).

Περίπτωση διάκρισης σε βάρος πολίτη της ΕΕ λόγω εθνικής καταγωγής συνιστά

η υπόθεση πολωνής σπουδάστριας, η οποία έχει γεννηθεί και διαμένει μόνιμα στην Ελλάδα. Το αίτημά της για χορήγηση προπτυχιακής υποτροφίας και βραβείου του ΙΚΥ απορρίφθηκε, με την αιτιολογία ότι δεν διαθέτει ελληνική ιθαγένεια ή καταγωγή, προϋπόθεση που απαιτείται σύμφωνα με τον εσωτερικό κανονισμό του Ιδρύματος. Ο Συνήγορος ζήτησε από το ΙΚΥ την άμεση αποκατάσταση της νομιμότητας επισημαίνοντας ότι η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης και η επί ίσοις όροις άσκηση ενός δικαιώματος ή απόλαυση ενός έννομου αγαθού για τους πολίτες της Ένωσης που διαμένουν στην Ελλάδα προϋποθέτει την απαγόρευση άμεσων και έμμεσων διακρίσεων, με μόνες εξαιρέσεις τις ειδικώς προβλεπόμενες στη νομοθεσία. Ωστόσο, η εξαίρεση των πολιτών της ΕΕ από τους δικαιούχους της συγκεκριμένης σπουδαστικής παροχής δεν προκύπτει από την οικεία νομοθεσία, γεγονός που καθιστά την εφαρμογή της συγκεκριμένης διάταξης μη νόμιμη και σε κάθε περίπτωση καταργηθείσα από την έναρξη ισχύος του Ν. 3304/2005. Ανταποκρινόμενο, το ΙΚΥ γνωστοποίησε την τροποποίηση του Εσωτερικού Κανονισμού του και τη συμπερίληψη στους δικαιούχους υποτροφίας τόσο των πολιτών ΕΕ όσο και αλλοδαπών σπουδαστών που διαμένουν νόμιμα στη χώρα (υπόθεση 187042/2014).

Περίπτωση παραβίασης της αρχής της ισότητας εξετάστηκε σε υπόθεση που αφορά τη συμμετοχή ομογενών και αλλοδαπών σε ελληνικά διασυλλογικά πρωταθλήματα. Με βάση το ισχύον νομικό πλαίσιο η συμμετοχή ομογενών και αλλοδαπών σε ελληνικά διασυλλογικά πρωταθλήματα και σε αγώνες κυπέλλου επιτρέπεται, κατ' εξαίρεση, με απόφαση του αρμόδιου υπουργού, ύστερα από

πρόταση της οικείας ομοσπονδίας. Η σχετική διάταξη όμως δεν ρυθμίζει την περίπτωση των λοιπών αθλητικών διοργανώσεων (πανελλήνια πρωταθλήματα, παγκόσμια κ.λπ.), ενώ οι ελάχιστες εκδοθείσες υπουργικές αποφάσεις εισάγουν πρόσθετα κριτήρια, εθνοτικής ιδίως καταγωγής, χωρίς εμφανή νόμιμη αιτία. Παράλληλα, με τη μέχρι σήμερα ερμηνεία του πλαισίου από τη διοίκηση υποστηρίζεται ότι η συμμετοχή αλλοδαπών σε αθλητικές διοργανώσεις αποκλείει τη χορήγηση προνομίων σε διακριθέντες στις διοργανώσεις αυτές έλληνες (συν)αθλητές ιδίως σε σχέση με την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ο αποκλεισμός αυτός αφενός οδηγεί σε άρνηση των ομοσπονδιών να συμπεριλάβουν στους αγώνες αλλοδαπούς, αφετέρου συνιστά άνιση μεταχείριση και σε βάρος ελλήνων, έναντι των λοιπών διακριθέντων αθλητών στις ομάδες των οποίων δεν περιλαμβάνονται αλλοδαποί. Ο Συνήγορος ζήτησε την προσαρμογή και αποσαφήνιση του νομοθετικού πλαισίου που διέπει τη συμμετοχή ομογενών και αλλοδαπών στα ελληνικά διασυλλογικά πρωταθλήματα και στους αγώνες κυπέλλου (άρθρο 33 παράγρ. 7 Ν. 2725/1999), ώστε να διασφαλίζεται στη βάση της ισότητας –και να μην επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των ομοσπονδιών– η συμμετοχή αλλοδαπών αθλητών, τουλάχιστον ανηλίκων, σε διοργανώσεις που δεν προϋποθέτουν συγκεκριμένη ιθαγένεια (υπόθεση 188163/2014).

Διακρίσεις λόγω φυλετικής καταγωγής: Η περίπτωση των Ρομά

Οι συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομά και η ανάγκη αντιμετώπισής τους έχουν επανειλημμένως επισημανθεί

στις εκθέσεις του Συνηγόρου. Η υφιστάμενη κατάσταση σε ζητήματα εγκατάστασης, εκπαίδευσης, πρόσβασης στην αγορά εργασίας και στις υπηρεσίες του Δημοσίου, αλλά και στις εν γένει συνθήκες διαβίωσης των Ρομά στη χώρα μας δεν επιτρέπει την εκτίμηση ότι έχουν υπάρξει σοβαρά βήματα προόδου προς αυτή την κατεύθυνση. Είναι ενδεικτικό ότι η ανάγκη ειδικής – εστιασμένης μέριμνας του κράτους για τους συγκεκριμένους συμπολίτες μας δεν γίνεται ευχερώς κατανοητή ως ζήτημα αποκατάστασης της ισότητας και καταπολέμησης των διακρίσεων. Στο πλαίσιο αυτό, τυχόν ειδικά μέτρα που λαμβάνονται ή σχεδιάζονται συχνά αντιμετωπίζονται από ορισμένους συμπολίτες μας ή και από την ίδια τη διοίκηση ως ευνοϊκή – προνομιακή μεταχείριση της συγκεκριμένης φυλετικής ομάδας έναντι των υπόλοιπων συμπολιτών μας. Η αντίληψη αυτή, πέραν του ότι είναι εσφαλμένη, υπονομεύει τεχνητά κάθε εγχείρημα αποτελεσματικής αντιμετώπισης του προβλήματος.

 Η ανάγκη λήψης μέτρων για τους Ρομά αποτελεί υποχρέωση αποκατάστασης μιας γενικευμένης μειονεξίας που παρατηρείται κατά την πρόσβαση της συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας σε ζωτικής σημασίας αγαθά (εκπαίδευση, στέγαση, υγεία, εργασία). Η ανάγκη αυτή δεν οφείλεται στο ότι διαθέτουν συγκεκριμένα φυλετικά χαρακτηριστικά, αλλά στο ότι τελούν υπό συγκεκριμένες συνθήκες ακραίου κοινωνικού αποκλεισμού, τις οποίες μάλιστα συντηρούν επί μακρόν διά των παραλείψεών τους οι αρμόδιες αρχές.

Το ακραίο κοινωνικό δεδομένο, και όχι το φυλετικό χαρακτηριστικό, είναι επομένως εκείνο που επιβάλλει ως θετικό καθήκον τη λήψη μέτρων. Το γεγονός ότι

η πλειονότητα ή, έστω σημαντικός αριθμός Ρομά, τελεί επί μακρόν σε συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού επιτρέπει εκτιμήσεις ως προς την τυχόν μεροληπτική αδράνεια των αρμόδιων αρχών ή την τυχόν διάκριση στον σχεδιασμό λύσεων λόγω της φυλετικής τους καταγωγής*.

Η Εθνική Στρατηγική για τους Ρομά καθορίζει τέσσερις κεντρικούς άξονες για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού: τη στέγαση, την εκπαίδευση, την εργασία και την υγεία. Παρά, ωστόσο, την εκπόνηση της Στρατηγικής αυτής και τους ως άνω διακηρυγμένους στόχους της, στην πράξη παρατηρείται σοβαρό έλλειμμα υλοποίησης δράσεων σε εναρμόνιση με τους στόχους αυτούς.

Μετεγκατάσταση και περαιτέρω αποκλεισμός

Σε κάθε εγχείρημα μετεγκατάστασης θα ανέμενε κανείς να λαμβάνεται υπόψη και να διασφαλίζεται στον μέγιστο δυνατό βαθμό η συνδυαστική εξυπηρέτηση των ως άνω τεσσάρων κεντρικών στόχων της Εθνικής Στρατηγικής για τους Ρομά (στέγαση, εκπαίδευση, εργασία, υγεία).

 Στην πράξη, όμως, οι περισσότερες προσπάθειες μετεγκατάστασης φαίνεται να συνδέονται με την επιδίωξη απομάκρυνσης υφιστάμενων οικισμών Ρομά από περιοχές εντός του αστικού ιστού και εγκατάστασης σε χώρους απομονωμένους, οι οποίοι δυσχερώς διασφαλίζουν αφενός αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης, αφετέρου σχεδιασμό και σύνδεση της συγκεκριμένης εγκατάστασης με ευχερή πρόσβαση στην εκπαίδευση, στις παροχές υγείας και στην εργασία.

Αυτή η αναντιστοιχία, πέραν των ζητημάτων νομιμότητας που εγείρει, φαίνεται να

εξυπηρετεί περισσότερο τη διαχείριση της πραγματικής ή της εικαζόμενης τοπικής δυσανεξίας, παρά την επίτευξη των διακηρυγμένων και δεσμευτικών –σε πολιτικό τουλάχιστον επίπεδο– στόχων της Εθνικής Στρατηγικής.

Είναι ενδεικτικό ότι στην περίπτωση μετεγκατάστασης των Ρομά από την περιοχή Νομισματοκοπείο Χαλανδρίου (*Ετήσια Έκθεση 2013*, σ. 106), η αποτυχία του εγχειρήματος εγκατάστασης των Ρομά σε διαθέσιμο, καταρχήν, χώρο κοντά στον υφιστάμενο καταυλισμό και εντός των ορίων του Δήμου Χαλανδρίου οδήγησε στην εσπευσμένη επιλογή μετεγκατάστασης του οικισμού στο όρος Πατέρας του Δήμου Μεγαρέων, χωρίς την παραμικρή σύνδεση με τον τόπο όπου οι συγκεκριμένοι Ρομά έχουν αναπτύξει βιοποριστικές δραστηριότητες ή τη διασφάλιση πρόσβασης σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες. Ο Δήμαρχος Χαλανδρίου με αναφορά του έχει επισημάνει την ακαταλληλότητα του χώρου στο όρος Πατέρα και τις αντιρρήσεις του ως προς τη σχεδιαζόμενη μετεγκατάσταση (υπόθεση 193004/2014). Σε κάθε περίπτωση, κρίσιμη στην υπόθεση θα είναι και η απόφαση του Συμβουλίου Επικρατείας, καθώς έχει υποβληθεί αίτηση ακυρώσεως κατά της απόφασης του Γενικού Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης από τον Δήμο Μεγαρέων, η οποία εκδικάστηκε τον Οκτώβριο του 2014. Ο Συνήγορος θα επανέλθει με παρέμβαση στο θέμα μετά την ολοκλήρωση της εξέτασης των νέων δεδομένων, συμπεριλαμβανομένης και της δικαστικής απόφασης.

Περίπτωση υλοποίησης εσπευσμένης μετεγκατάστασης σε απομακρυσμένη περιοχή αποτελεί η εγκατάσταση του οικισμού Ρομά του Δήμου Λοκρών στην

περιοχή Φούφλα Αταλάντης, πάλι υπό συνθήκες αποκλεισμού και χωρίς να διασφαλίζεται η πρόσβαση των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά και σε άλλες στοιχειώδεις παροχές ή υπηρεσίες. Ο Συνήγορος με παρέμβασή του ζήτησε από τις αρμόδιες υπηρεσίες στοιχεία σχετικά με τη νομιμότητα της διαδικασίας που ακολουθήθηκε και διενήργησε αυτοψία στον καταυλισμό. Η Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας Περιφερειακής Φθιώτιδας της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας και η Περιφερειακή Πυροσβεστική Διοίκηση Στερεάς Ελλάδος επιβεβαίωσαν τις διαπιστώσεις του Συνηγόρου ως προς το σοβαρό υγειονομικό πρόβλημα, αλλά και τον αυξημένο κίνδυνο πυρκαγιάς στα κατασκευασμένα από εύφλεκτα υλικά καταλύματα. Εκκρεμεί επανεξέταση του θέματος από την αρμόδια επιτροπή, ενώ μέχρι στιγμής δεν προκύπτει επί της ουσίας συμμόρφωση του δήμου προς τις υποδείξεις του Συνηγόρου και των υπηρεσιών που προαναφέρθηκαν (υπόθεση 125601/2010).

Εσπευσμένη μετεγκατάσταση χωρίς τήρηση των νόμιμων προϋποθέσεων προκύπτει και για την περιοχή Καμηλόβρυση του Δήμου Λαμιέων. Η μετεγκατάσταση στον χώρο αυτό επαναφέρει το ζήτημα τήρησης των νόμιμων προϋποθέσεων, αλλά και το ζήτημα της καταλληλότητας και ασφάλειας του χώρου. Χαρακτηριστικό επίσης είναι ότι λόγω και της απόστασης του οικισμού από τη Λαμία ή το πλησιέστερο αστικό κέντρο, η πρόσβαση σε υπηρεσίες είναι εξαιρετικά δυσχερής, ενώ κανένα παιδί δεν πηγαίνει σχολείο. Επισημαίνεται ότι τα παιδιά αλλά και οι περισσότεροι ενήλικες Ρομά του χώρου διαβιούν σε συνθήκες ασυνηθιστης –για τα ελληνικά δεδομένα– ένδειας και εξαθλίωσης. Ο Συνήγορος

σε συνεργασία με τον Δήμαρχο Λαμιέων αναζητά λύσεις για άμεση αντιμετώπιση του προβλήματος και εγκατάσταση του πληθυσμού σε κατάλληλο και ασφαλή χώρο (υπόθεση 140043/2011). Αντίστοιχα ζητήματα θέτουν και άλλες συναφείς αναφορές στις περιοχές Χαλανδρίου Αττικής (υπόθεση 193004/2014), Σοφάδων Καρδίτσας (υπόθεση 140043/2011), Κρανιδίου Αργολίδας (υποθέσεις 20489/2008 και 129730/2010), Κολοκυνθούς Καστοριάς (υπόθεση 171315/2013), αλλά και στην περιοχή Μπιρμπίτα της Καλαμάτας, για την οποία ο Συνήγορος έχει απευθύνει σύσταση προς τον Δήμο Καλαμάτας και έκκληση προς τον Γενικό Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης Πελοποννήσου και Ιονίων Νήσων να μην προχωρήσει, με τα υφιστάμενα δεδομένα, την προωθούμενη από τον Δήμο Καλαμάτας μετεγκατάσταση από την Αγία Τριάδα στην περιοχή Μπιρμπίτα, προκειμένου να μην υπάρξει η ίδια κατάληξη με το προηγηθέν αποτυχημένο εγχείρημα μετεγκατάστασης το έτος 2006 (υπόθεση 19755/2005).

Μοναδική περίπτωση και –εντέλει ενθαρρυντική– θετική εξέλιξη σε ζήτημα μετεγκατάστασης παρατηρείται στον οικισμό Δροσερού Ξάνθης, καθώς ο οικισμός εντάχθηκε στο σχέδιο πόλεως και έχει αρχίσει η διαδικασία καθορισμού κοινόχρηστων χώρων. Ο Συνήγορος παρακολουθεί τις εξελίξεις και επιφυλάσσεται να αναδείξει τη συγκεκριμένη περίπτωση ως καλή πρακτική, μετά την ολοκλήρωση των ενεργειών που απαιτούνται (υποθέσεις 131746/2010 και 158204/2012).

Πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες

Οι συνθήκες υπό τις οποίες τελούν μειοεκτούσες ομάδες του πληθυσμού πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον σχε-

διασμό και την εφαρμογή διαδικασιών που αποσκοπούν στον εκσυγχρονισμό της λειτουργίας της διοίκησης, αλλά και στη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ο Συνήγορος εξέτασε αναφορά (υπόθεση 165828/2013) πολίτη Ρομά για την αδυναμία υποβολής ηλεκτρονικής αίτησης για διοικητική του υπόθεση, λόγω αναλφαβητισμού, αδυναμίας χειρισμού υπολογιστή και οικονομικής αδυναμίας να απευθυνθεί σε ιδιώτη λογιστή. Από τη διερεύνηση της αναφοράς προέκυψε ότι προβλέπεται η υποστήριξη όσων αδυνατούν να υποβάλουν σχετική αίτηση, καθώς μπορούν να απευθυνθούν στους προϊσταμένους των εκάστοτε υπηρεσιών (λ.χ. ΔΟΥ, ΕΟΠΥΥ, ΙΚΑ).

 Ο Συνήγορος εκτιμά, ωστόσο, ως αναγκαία τη δημιουργία μιας υποστηρικτικής δομής, πιθανόν σε συνεργασία με κοινωνικές υπηρεσίες των δήμων, ικανής να εξυπηρετήσει αποτελεσματικά σημαντικό αριθμό πολιτών που βρίσκονται σε αντίστοιχη αδυναμία (ηλικιωμένους, άτομα με αναπηρίες, αναλφάβητους, Ρομά).

Στο πλαίσιο εξέτασης νεότερης σχετικής αναφοράς, ο Συνήγορος προτίθεται να επανέλθει προς τις αρμόδιες υπηρεσίες, προκειμένου να αντιμετωπιστεί επαρκέστερα το συγκεκριμένο πρόβλημα (υπόθεση 195010/2014).

Πρόσβαση στην απασχόληση

Ρομά υποψήφιοι σε δημόσιες προσκλήσεις του ΟΑΕΔ για την κάλυψη θέσεων ειδικότητας Γενικών Καθηκόντων στο πλαίσιο προώθησης της απασχόλησης μέσω προγραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα σε δημόσιους φορείς, συμπεριλήφθηκαν μεν μεταξύ των επιτυχόντων για τον Δήμο Πατρέων και για Βρεφονηπιακό

Σταθμό του ΟΑΕΔ, αλλά τελικά αποκλείστηκαν επειδή δεν κατέχουν απολυτήριο υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Διερευνώντας τις αναφορές τους, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και στον ΟΑΕΔ επικαλούμενος καταρχήν το άρθρο 5 παράγρ. 2 Ν. 2527/1997, σύμφωνα με το οποίο η απαίτηση απολυτηρίου υποχρεωτικής εκπαίδευσης μπορεί να αρθεί εφόσον πρόκειται για «εργάτες σε χειρωνακτικές εργασίες ... και προσωπικό καθαριότητας». Επιπροσθέτως, ο Συνήγορος αξίωσε να ληφθεί υπόψη η αρχή της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της απασχόλησης και ειδικότερα το άρθρο 3 Ν. 3304/2005, σύμφωνα με το οποίο συντρέχει έμμεση διάκριση όταν μία εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική μπορεί να θέσει πρόσωπα ορισμένης φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με άλλα πρόσωπα.

 Καθώς, όπως αποδεικνύεται από αδι-αμφισβήτητες έρευνες, εξαιρετικά μεγάλο ποσοστό της πληθυσμιακής ομάδας των Ρομά χαρακτηρίζεται από σχολική εγκατάλειψη και αναλφαβητισμό, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι εισάγει έμμεση διάκριση ο αποκλεισμός τους από τη δυνατότητα απασχόλησης σε θέσεις που δεν απαιτούν εξειδικευμένα προσόντα.

Άλλωστε, το Πλαίσιο Εθνικής Στρατηγικής Ενσωμάτωσης των Ρομά προτρέπει στον «προσανατολισμό των Ρομά στην αναζήτηση και εύρεση επιθυμητής εργασίας στον χώρο της μισθωτής εργασίας, ως εναλλακτική επιλογή στο άτυπο ή τυπικό επιχειρείν», καθώς τούτο «αποτελεί ταυτόχρονα και εξοικείωση με τους κοινωνικούς θεσμούς γενικότερα».

Απαντώντας στον Συνήγορο, το υπουργείο

ισχυρίστηκε ότι τυχόν θετική διάκριση υπέρ των Ρομά «μπορεί να αποτελέσει έρεισμα για τη διεκδίκηση ομοίου αιτήματος και από άλλες ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες». Ωστόσο, ο Συνήγορος επιμένει ότι σε προσεχή προγράμματα κοινωφελούς εργασίας πρέπει να ληφθούν υπόψη τόσο η απαγόρευση έμμεσων διακρίσεων, βάσει του Ν. 3304/2005, όσο και η πραγματική ανάγκη ενσωμάτωσης προσώπων με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο (υποθέσεις 179018, 179244, 179343/2013).

Αναλογικότητα και διοικητική μεταχείριση: Η περίπτωση των πολεοδομικών προστίμων

Το τρέχον έτος συνεχίστηκε η διαμεσολάβηση για την υπόθεση των εκατοντάδων πολεοδομικών προστίμων σε αυθαίρετες κατοικίες Ρομά στον Παλαιό Οικισμό Ρομά Σοφάδων Καρδίτσας (*Ετήσια Έκθεση 2012*, σ. 114-115, και *Ετήσια Έκθεση 2013*, σ. 106-107). Η διεκπεραίωση των ενστάσεων των ιδιοκτητών Ρομά κατά των προστίμων δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί από το αρμόδιο ΣΥΠΟΘΑ: έχουν εξεταστεί 95 ενστάσεις και έχουν απορριφθεί όλες πλην μίας, ενώ εκκρεμεί η εξέταση άλλων 93 ενστάσεων. Στο πλαίσιο διερεύνησης του ενδεχομένου παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, έχουν ζητηθεί από το Αστυνομικό Τμήμα Σοφάδων και από τον Δήμο Σοφάδων η αποστολή συμπληρωματικών στοιχείων. Το αστυνομικό τμήμα ανταποκρίθηκε ενώ ο δήμος μέχρι στιγμής όχι. Ο Συνήγορος επανέφερε στη Γενική Γραμματεία Χωροταξίας και Αστικού Περιβάλλοντος την πρόταση να επιλυθεί, ενδεχομένως και με νομοθετική ρύθμιση, η δυσανάλογη επιβάρυνση με πρόστιμα των αυθαίρετων παραπηγμάτων και παραγκών από πρόχειρα και ευτελούς αξίας υλικά

που χρησιμοποιούνται ως κατοικίες. Ο Γενικός Γραμματέας απάντησε ότι το ζήτημα έχει απασχολήσει το υπουργείο και εξετάζεται το ενδεχόμενο νομοθετικής ρύθμισης (υπόθεση 143770/2011).

Οχληρές δραστηριότητες και διατάραξη κοινωνικής ειρήνης

Οχληρές δραστηριότητες των Ρομά σε καταυλισμούς (ηχορύπανση, καύση υλικών κ.λπ.) έχουν απασχολήσει διαχρονικά τον Συνήγορο στο πλαίσιο διερεύνησης σημαντικού αριθμού αναφορών. Οι δραστηριότητες αυτές συχνά προκαλούν αντιπαραθέσεις και εντάσεις και δρουν επιβαρυντικά στη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και ειρήνης. Επιπλέον επιβάρυνση προκαλεί η απρόθυμη ή ανεπαρκής, σύμφωνα με τα καταγγελλόμενα, παρέμβαση των αρμόδιων αρχών. Χαρακτηριστική περίπτωση διερεύνησης τέτοιων αναφορών είναι η καταγγελλόμενη συστηματική ενόχληση που προκαλεί σε περιοίκους η υπερβολική σε ένταση μουσική σε καταυλισμό Ρομά στο Κορωπί από μεμονωμένα μέλη της κοινότητας. Ο Συνήγορος διενήργησε αυτοψία, πραγματοποίησε συνάντηση με τη δημοτική αρχή και το αστυνομικό τμήμα, επιδιώκοντας την άμεση συνεργασία των συναρμόδιων υπηρεσιών για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Σε συνέχεια της παρέμβασης αυτής κινητοποιήθηκαν καταρχήν οι αρμόδιες υπηρεσίες της Αποκεντρωμένης Διοίκησης και της Περιφέρειας. Στο παρόν στάδιο αναμένεται επανάληψη της αυτοψίας σε συνεργασία με τον δήμο, προκειμένου να διενεργηθεί σε χρόνο που θα καθίσταται δυνατή η διαπίστωση της όχλησης. Αντίστοιχη παρέμβαση έχει ζητηθεί από την αστυνομία, η οποία, μολονότι παραθέτει σειρά δράσεων για την αντιμετώ-

πιση προβλημάτων, δεν καθίσταται δυνατό να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά το πρόβλημα (υποθέσεις 170073/2013, 183904/2014).

Αντίστοιχα προβλήματα πλημμελούς άσκησης των καθηκόντων των αρμόδιων υπηρεσιών καταγγέλλονται και σε αναφορά που υποβλήθηκε από περιοίκους σε περιοχή της Αττικής. Η υπόθεση αφορά τη διαβίωση σε σπίτι ιδιοκτησίας οικογένειας Ρομά, η οποία εμφανίζει δυσκολία κοινωνικοποίησης. Μέλη της φέρονται να προκαλούν έντονα επεισόδια και οχλήσεις υπό την επήρεια ουσιών και πιθανώς αναπτύσσουν παραβατική συμπεριφορά. Ο Συνήγορος έχει απευθυνθεί στις αρμόδιες αστυνομικές αρχές, αλλά και στην κοινωνική υπηρεσία του δήμου, θέτοντας το πρόβλημα και ζητώντας την παρέμβαση, αλλά και τη μεταξύ τους συνεργασία για την αντιμετώπισή του (υπόθεση 187274/2014). Συναφές πρόβλημα απροθυμίας των αρμόδιων αρχών καταγγέλλεται και από κάτοικο του Δήμου Σπάτων, ο οποίος διαμαρτύρεται για την αυθαίρετη εγκατάσταση Ρομά σε οικόπεδο πέριξ του αεροδρομίου Ελ. Βενιζέλος, δεσμευμένο από το κράτος για λόγους ασφάλειας των πτήσεων, αλλά και για τη μη απάντηση των υπηρεσιών σε έγγραφες εκκλήσεις του. Παράλληλα, καταγγέλλεται παράνομη καύση καλωδίων και ρύπανση του χώρου, αλλά και πιθανή σύνδεση των δραστηριοτήτων καύσης με πρόσφατη εκδήλωση πυρκαγιάς στην περιοχή, η οποία κατέκαυσε ελαιόδεντρα και καλλιέργειες (υπόθεση 191397/2014).

Ρομά και εκπαίδευση

Η εκπαίδευση συνιστά πεδίο κομβικής σημασίας για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού των Ρομά. Μολονότι όμως,

όπως ήδη επισημάνθηκε ανωτέρω, δεν φαίνεται να αξιολογείται με τη δέουσα σημασία κατά τον σχεδιασμό λύσεων μετεγκατάστασης των οικισμών Ρομά, αντιστοίχως η διασφάλιση ευχερούς πρόσβασης στην εκπαιδευτική διαδικασία δεν φαίνεται να αποτελεί στρατηγικό στόχο.

Ενδεικτική περίπτωση είναι η υπόθεση που αφορά την πρόσβαση και τις συνθήκες φοίτησης των παιδιών που διαμένουν στον οικισμό Αγ. Σοφία του Δήμου Δέλτα Θεσσαλονίκης. Κατά τη διερεύνησή της πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις στο νηπιαγωγείο του οικισμού και αλληλογραφία με τις αρμόδιες υπηρεσίες εκπαίδευσης και αυτοδιοίκησης. Όσον αφορά τη λειτουργία του νηπιαγωγείου, ο Συνήγορος συνέστησε:

- βελτίωση των κτιριακών υποδομών (προσθήκη αίθουσας διδασκαλίας και τουαλέτας, καθώς δεν επαρκούν για τον αριθμό των παιδιών που φοιτούν στο νηπιαγωγείο)
- καθαρισμό του χώρου γύρω από το σχολείο, βελτίωση της περιφραξης και της καγκελόπορτας ώστε να αποτρέπεται η πρόσβαση ατόμων εκτός του σχολείου στον προαύλιο χώρο του και οργάνωση του προαύλιου χώρου με κατάλληλα παιχνίδια
- τοποθέτηση επιπλέον εκπαιδευτικών, καθώς πρόκειται για μαθητές με αυξημένες εκπαιδευτικές ανάγκες.

Όσον αφορά τα παιδιά που διαβιούν στον οικισμό και είναι εγγεγραμμένα σε δημοτικά σχολεία εκτός του οικισμού, φαίνεται ότι, παρά την προετοιμασία τόσο των ιδίων όσο και των οικογενειών τους ώστε να εγγραφούν στο σχολείο και τη θετική ανταπόκρισή τους, εντούτοις για μεγάλο διάστημα της σχολικής χρονιάς 2013-

2014 δεν φοίτησαν, καθώς δεν είχε επιλυθεί το πρόβλημα της μεταφοράς τους στα σχολεία. Ο Συνήγορος, μετά την επίσκεψη που πραγματοποιήθηκε στον οικισμό τον Ιανουάριο του 2014, απευθύνθηκε προς τις αρμόδιες υπηρεσίες και υπουργεία για την ανεύρεση λύσης και τη φοίτηση των μαθητών για το υπόλοιπο της σχολικής χρονιάς. Τελικά, οι μαθητές μετεγγράφηκαν σε άλλα σχολεία για τα οποία είχε εξασφαλιστεί μεταφορά. Δυστυχώς, και με την έναρξη της νέας χρονιάς 2014-2015, το πρόβλημα επανεμφανίστηκε, καθώς δεν αφορά μόνο τους μαθητές του οικισμού, αλλά μεγάλο αριθμό μαθητών που δικαιούνται μεταφοράς. Ο Συνήγορος συνέταξε πόρισμα* στο οποίο, μεταξύ άλλων, αναφέρονται οι προτάσεις του σχετικά με τη μεταφορά των μαθητών Ρομά. Ειδικότερα, προτείνεται η μεταφορά τους με δημόσια σύμβαση υπηρεσιών, η παρουσία συνοδού και ειδικά κίνητρα για τους μεταφορείς παιδιών που διαβιούν σε οικισμούς/καταυλισμούς (υποθέσεις 165718, 175856/2013).

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Οι αναφορές για διακριτική μεταχείριση λόγω αναπηρίας, που κλήθηκε να διερευνήσει ο Συνήγορος εντός του 2014, ήταν περίπου ισάριθμες με αυτές των παρελθόντων ετών, με το συχνότερα εριζόμενο αντικείμενο να παραμένει η οριοθέτηση του δικαιώματος των εργαζομένων με αναπηρία για λήψη μέτρων εύλογων προσαρμογών αφενός και ο βαθμός ικανοποίησής του αφετέρου. Ζητούμενο φαίνεται να παραμένει επίσης η εξοικείωση φορέων της διοίκησης με τις διατάξεις περί απαγόρευσης διακρίσεων λόγω αναπηρίας, καθώς και με το γενικότερο νομοθετικό πλαίσιο που

εγγυάται το δικαίωμα των ΑμεΑ για ίση μεταχείριση και για σεβασμό της διαφορετικότητάς τους και που έχει εμπλουτιστεί σημαντικά με την επικύρωση από την Ελλάδα με τον Ν. 4074/2012 της Διεθνούς Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ΑμεΑ (ΔΣΔΑμεΑ).

Εύλογες προσαρμογές και αναπηρία

Ως προς το πάντοτε κρίσιμο ζήτημα του ορισμού της έννοιας της αναπηρίας στο πλαίσιο του Ν. 3304/2005, επαναδιατυπώθηκε η θέση ότι αυτή δεν ταυτίζεται με την ασθένεια καθεαυτή. Βασικό της χαρακτηριστικό είναι η μειονεκτικότητα που οφείλεται, ιδίως, σε πάθηση σωματική, διανοητική ή ψυχική, η οποία σε συνδυασμό με διάφορους περιορισμούς μπορεί να παρακωλύσει την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή του συγκεκριμένου ατόμου στον επαγγελματικό βίο σε ισότιμη βάση με τους υπόλοιπους εργαζομένους.

 Επομένως, τα μέτρα εύλογων προσαρμογών, που σκοπό έχουν την αντιμετώπιση των αναγκών των ατόμων με αναπηρία, αποτελούν συνέπεια και όχι συστατικό στοιχείο της έννοιας της αναπηρίας.

Με αυτό το σκεπτικό, ο Συνήγορος θεώρησε αβάσιμη την επίκληση προβλήματος υγείας που δεν προκαλεί μειονεκτικότητα τέτοια ώστε να παρακωλύει την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή στον επαγγελματικό βίο σε ίση βάση με τους άλλους ως λόγο για υπηρεσιακή μετακίνηση εργαζομένης σε δημόσια υπηρεσία σε θέση εγγύτερη στον τόπο κατοικίας της (υπόθεση 177817/2013), με αναφορά στην απόφαση της 14.4.2013 του Δικαστηρίου

της Ευρωπαϊκής Ένωσης (συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C 335/11 και C 337/11 Jette Ring & Lone Skouboe Werge, σκέψεις 41, 46 και 47).

Από την άλλη πλευρά, επειδή στα βασικά εννοιολογικά στοιχεία της αναπηρίας περιλαμβάνεται η μακροχρόνια νόσος, ο Συνήγορος (βλ. και *Ετήσια Έκθεση 2012*, σ. 105-111) αντιμετωπίζει ως ζήτημα που εμπίπτει στην αρμοδιότητά του, ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, τη δυνατότητα χορήγησης διπλάσιας της κανονικής αναρρωτικής άδειας σε υπάλληλο ΝΠΔΔ που πάσχει από δυσίατο νόσημα (άρθρο 54 παράγρ. 3 Υπαλληλικού Κώδικα και ΥΑ Υ1/Γ.Π./οικ16884), θεωρώντας ότι στην έννοια των μέτρων εύλογων προσαρμογών περιλαμβάνονται οι διευκολύνσεις που προβλέπονται νομοθετικά προς όφελος εργαζομένων με αναπηρία στο Δημόσιο (υπόθεση 170398/2013).

 Ο Συνήγορος θεωρεί ότι η υπηρεσιακή μετακίνηση εργαζόμενης με σοβαρή κινητική αναπηρία από υποκατάστημα πλησίον της οικίας της σε υποκατάστημα για τη μετάβαση στο οποίο απαιτείται να χρησιμοποιεί δύο μέσα μαζικής μεταφοράς τη θέτει σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τους λοιπούς εργαζομένους που φέρουν κατά τα λοιπά τα ίδια βασικά χαρακτηριστικά.

Επομένως, ισοδυναμεί με έμμεση διάκριση υπό την έννοια του άρθρου 7 παράγρ. 1β' Ν. 3304/2005 και αντίστοιχη παραβίαση της ίσης μεταχείρισης, εκτός αν αφενός δικαιολογείται αντικειμενικά από έναν θεμιτό σκοπό και συνιστά μέσο πρόσφορο και αναγκαίο για την επίτευξή του και αφετέρου ο εργοδότης έχει λάβει όλα τα πρόσφορα και ενδε-

δειγμένα μέτρα εύλογων προσαρμογών που δεν συνεπάγονται δυσανάλογο κόστος ή που αντισταθμίζονται από μέτρα τα οποία λαμβάνονται στο πλαίσιο πολιτικής υπέρ των ατόμων με αναπηρία, όπως επιτάσσει το άρθρο 10 του νόμου αυτού και 21 παράγρ. 6 του Συντάγματος (βλ. και *Ετήσια Έκθεση 2006*, σ. 235-236). Με αυτό το σκεπτικό και σύμφωνα με την προβλεπόμενη στο άρθρο 14 κατανομή του βάρους απόδειξης, ο Συνήγορος ζήτησε από την εμπλεκόμενη υπηρεσία να εξειδικεύσει τις υπηρεσιακές ανάγκες που κατέστησαν απαραίτητη την εν λόγω μετακίνηση, να αναφέρει αν προηγουμένως είχε ερευνηθεί η δυνατότητα μετακίνησης υπαλλήλου χωρίς αναπηρία, καθώς και αν, μη γενομένης της μετακίνησης, το κόστος θα ήταν δυσανάλογο σε σχέση με τους πόρους και το εν γένει οικονομικό μέγεθος της υπηρεσίας (βλ. και *Ετήσια Έκθεση 2006*, σ. 235-236). Ο Συνήγορος αναμένει τις απαντήσεις επ' αυτών των ερωτημάτων (υπόθεση 189977/2014).

Αντίστοιχα, στο πλαίσιο εξέτασης αναφοράς εργαζόμενης κλάδου ΔΕ βοηθού νοσηλεύτη με αίτημα τη μετακίνηση σε τμήμα νοσοκομείου με ηπιότερες συνθήκες εργασίας για τον λόγο ότι χρειάζεται να αποφεύγει την παρατεταμένη ορθοστασία και την άρση βαρών εξαιτίας της χρόνιας πάθησης που παρουσιάζει (υπόθεση 191907/2014), ο Συνήγορος εξειδικεύει την έρευνά του στους παράγοντες που καθορίζουν τα περιθώρια ικανοποίησης του αιτήματος στην προκείμενη περίπτωση, με κυριότερο τον βαθμό κάλυψης των θέσεων που προβλέπονται για τη συγκεκριμένη ειδικότητα στο σχετικό οργανόγραμμα (βλ. παράγρ. 20 και 21 του Προοιμίου της Οδηγίας 2000/78).

Με βάση τον ανοικτό χαρακτήρα των μέτρων εύλογων προσαρμογών που υποχρεούται να λάβει ο εργοδότης ώστε αυτά να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της κάθε περίπτωσης, ο Συνήγορος κλήθηκε να διαμεσολαβήσει για την εγκατάσταση συστημάτων κλιματισμού σε αίθουσες διδασκαλίας προκειμένου να είναι δυνατή η απασχόληση εκπαιδευτικού δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που πάσχει από σκλήρυνση κατά πλάκας, νόσος η οποία υποτροπιάζει σε συνθήκες υψηλών θερμοκρασιών. Αποδεχόμενος ότι ένα τέτοιο μέτρο είναι πρόσφορο και ενδεδειγμένο, ο Συνήγορος εστιάζει τη διερεύνησή του στο περιθώριο κάλυψης του κόστους που θα είχε ενδεχόμενη υιοθέτησή του και αναμένει την τοποθέτηση της διοίκησης (υπόθεση 190405/2014).

Προσβασιμότητα στον δημόσιο χώρο

Η διασφάλιση προσβασιμότητας στον δημόσιο χώρο αποτελεί μείζονος σημασίας ζήτημα για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Ο Συνήγορος έχει εξετάσει σημαντικό αριθμό συναφών αναφορών (ενδεικτικές υποθέσεις 181848, 185721, 192764/2014), οι οποίες αφορούν την απουσία υποδομών ή τη δυσχερή χρήση υφιστάμενων υποδομών, ικανών να διασφαλίσουν την ανεμπόδιστη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία. Θετική εξέλιξη είχε υπόθεση που αφορούσε την αδυναμία πρόσβασης ΑμεΑ στον σταθμό μετρό Αγ. Μαρίνας, λόγω κατάληψης πεζοδρομίου από καντίνες και άλλες εγκαταστάσεις. Έπειτα από παρέμβαση του Συνηγόρου προς τον Δήμο Χαϊδαρίου, έγιναν όλες οι αναγκαίες ενέργειες για την αποκατάσταση της προσβασιμότητας του χώρου (υπόθεση 180874/2014).

Πρόσβαση σε κοινωνικές παροχές και αγαθά

Στον Συνήγορο τέθηκε επίσης το ερώτημα, αν συνιστά διάκριση η μη αναγνώριση, σε εργαζόμενη σε δήμο με σχέση ιδιωτικού δικαίου που συνταξιοδοτήθηκε λόγω αναπηρίας, του δικαιώματος για εφάπαξ αποζημίωση που αναγνωρίζεται στο άρθρο 5 Ν. 435/1976 για όσους συνταξιοδοτούνται λόγω γήρατος με τη συμπλήρωση του σχετικού ορίου ηλικίας. Ο Συνήγορος έχει ήδη υποστηρίξει ότι η συγκεκριμένη διάταξη συνιστά έμμεση διάκριση, καθότι αφενός είναι μεν φαινομενικά ουδέτερη αλλά θέτει σε μειονεκτική θέση τα άτομα με αναπηρία στις περιπτώσεις όπου η κατάσταση της υγείας τους δεν τους επιτρέπει να παραμείνουν στην εργασία μέχρι να θεμελιώσουν δικαίωμα για σύνταξη γήρατος, αφετέρου δεν συντρέχει κάποια από τις προϋποθέσεις τού κατ' εξαίρεση επιτρεπτού μιας τέτοιας διάκρισης, όπως αυτές προβλέπονται στο άρθρο 7 παράγρ. 1β' εδ. 2 Ν. 3304/2005 (*Ετήσια Έκθεση 2011*, σ. 109-110). Η έμμεση διάκριση αυτή, όμως, δεν συντρέχει όσο η συνταξιοδότηση λόγω αναπηρίας έχει περιορισμένη χρονική διάρκεια, καθώς μια τέτοια περίπτωση δεν είναι συγκρίσιμη με τη συνταξιοδότηση λόγω γήρατος, που είναι μόνιμη (υπόθεση 178069/2013).

Σοβαρά προβλήματα παρατηρούνται επίσης κατά την αξιοποίηση της δυνατότητας χορήγησης κοινωνικού οικιακού τιμολογίου σε ΑμεΑ. Η υπαγωγή στο ΚΟΤ καθυστερεί χρονικά λόγω της διαδικασίας επαλήθευσης της ιδιότητάς τους σε τέτοιο βαθμό ώστε να καταλήγει σε φαικίλευση του δικαιώματος. Συγκεκριμένα, όταν υποβάλλονται, από ΑμεΑ, αιτήσεις ένταξης στο ΚΟΤ, η ΓΓΠΣ εξακριβώνει αν πληρούνται το προβλεπόμενο εισοδη-

ματικό/περιουσιακό κριτήριο και αν συντρέχει, παράλληλα, στο πρόσωπο του αιτούμενου, η ιδιότητα του αναπήρου. Η υπηρεσία ανατρέχει αποκλειστικά στην εκκαθαρισμένη φορολογική δήλωση του προηγούμενου οικονομικού έτους και για την αναζήτηση της ένδειξης ΑμεΑ. Ως εκ τούτου, ευάλωτοι πελάτες, οι οποίοι πληρούν τα εισοδηματικά κριτήρια, δεν δύνανται να κάνουν χρήση του σχετικού ευεργετήματος ευθύς αφού αναγνωριστούν, από τα ΚΕΠΑ, ως ανάπηροι και συνεπώς υποχρεούνται να αναμείνουν επί μακρόν τη φορολογική δήλωση του επόμενου έτους, προκειμένου να δηλώσουν την πιστοποιηθείσα αναπηρία. Συμπαράσύρεται, δηλαδή, η πιστοποίηση της ιδιότητας ΑμεΑ από τη διαδικασία πιστοποίησης του εισοδηματικού κριτηρίου μέσω της εκκαθαρισμένης φορολογικής δήλωσης.

Αντίστοιχα προβλήματα παρατηρούνται και κατά τη διερεύνηση αναφορών παιδιών με αναπηρία, οι οποίες αφορούν επιδόματα κοινωνικής πρόνοιας, επιστροφή δαπανών για θεραπείες από τον ασφαλιστικό φορέα, συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες ή κατασκηνώσεις, χορήγηση φαρμακευτικής αγωγής κ.λπ. (υποθέσεις 174194, 177874, 179092/2013, 181523, 184378/2014).

Διακρίσεις λόγω αναπηρίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και κατάρτιση

Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε για τη μετεγγραφή σε ΑΕΙ ατόμου που πάσχει από σοβαρή πάθηση (υπόθεση 186218/2014). Η ενδιαφερόμενη εισήχθη για το ακαδημαϊκό έτος 2013-2014 στο Τμήμα Βιολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών, με την ειδική κατηγορία ατόμων

που πάσχουν από σοβαρές παθήσεις (άρθρο 35 Ν. 3794/2009). Ακολούθως αιτήθηκε τη μεταφορά της θέσης εισαγωγής της στο αντίστοιχο τμήμα του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ωστόσο, το τμήμα αρνήθηκε να ικανοποιήσει το αίτημα, με την αιτιολογία ότι, σύμφωνα με την ΥΑ Φ151/123835/Β6/2013, αποκλείεται η εισαγωγή ατόμων που πάσχουν από τη συγκεκριμένη κατηγορία πάθησης στο Τμήμα Βιολογίας. Επιπλέον, υπήρξε προβληματισμός εξαιτίας του γεγονότος ότι το τμήμα δεν διαθέτει την απαραίτητη υποδομή για την υποστήριξη φοιτητών με τη συγκεκριμένη πάθηση. Ωστόσο, ειδικά στην περίπτωση μεταφοράς θέσης εισαγωγής, δεν προβλέπεται κανένας περιορισμός σχετικά με τις αποκλειόμενες παθήσεις (άρθρο 34 παράγρ. 7 Ν. 4186/2013 και ΥΑ Φ1/21140/Β3/2014), ενώ δίνεται η διακριτική ευχέρεια στα τμήματα να δέχονται φοιτητές ακόμη και αν πάσχουν από αποκλειόμενη πάθηση (άρθρο 3 παράγρ. 4 ΥΑ Φ151/105965/Β6/2011). Επισημάνθηκε, επίσης, ότι η έλλειψη ενιαίας στάσης αντίστοιχων τμημάτων απέναντι στην ίδια πάθηση είναι προβληματική. Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η άρνηση ικανοποίησης του αιτήματος της ενδιαφερόμενης αντίκειται στο θεσμικό πλαίσιο για την προστασία των ατόμων με αναπηρία (Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες των Ηνωμένων Εθνών, Ν. 3699/2008 κ.λπ.). Για τον λόγο αυτό κάλεσε το Πανεπιστήμιο Αθηνών να λάβει ειδικά μέτρα εύλογων προσαρμογών προκειμένου να καταστήσει ευχερή τη φοίτηση της ενδιαφερομένης, συνδράμοντας στην προσπάθειά της με κάθε πρόσφορο μέσο. Τελικά, το τμήμα έκανε δεκτό το αίτημα και ενέγραψε την ενδιαφερόμενη*. Σημειώνεται ότι από το ακαδημαϊκό έτος 2014-2015 καταργούνται οι περιορισμοί στην

εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση πασχόντων από συγκεκριμένες παθήσεις (άρθρο 7 Ν. 4283/2014).

Οξύ δείγμα έλλειψης εξοικείωσης με το νομοθετικό πλαίσιο που εγγυάται την ίση μεταχείριση των ΑμεΑ με σεβασμό στη διαφορετικότητά τους αποτέλεσε η ανάρτηση στην ιστοσελίδα του ΟΑΕΔ πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την εισαγωγή κατάρτιζόμενων στη Σχολή Επαγγελματικής Κατάρτισης ατόμων με αναπηρία για το σχολικό έτος 2014-2015, από την οποία αποκλείστηκαν ρητά τα άτομα με αναπηρία οφειλόμενη σε ψυχική ασθένεια. Έπειτα από αναφορά της ΕΣΑμεΑ (υπόθεση 193395/2014) ο Συνήγορος παρενέβη άμεσα, επισημαίνοντας ότι η προκήρυξη, πέρα από διακριτική μεταχείριση λόγω αναπηρίας απαγορευμένη από τον Ν. 3304/2005, συνιστά και παραβίαση δικαιώσεων της ΔΣΔΑμεΑ, ειδικότερα των άρθρων 12 (ισότιμη αναγνώριση ενώπιον του νόμου) και 27, με βάση τα οποία η Ελλάδα, ως συμβαλλόμενο μέρος, οφείλει να διασφαλίζει και να προωθεί το δικαίωμα στην εργασία και να λαμβάνει κατάλληλα μέτρα προκειμένου τα ΑμεΑ να έχουν αποτελεσματική πρόσβαση σε υπηρεσίες εύρεσης εργασίας, σε επαγγελματική κατάρτιση και σε συνεχή εκπαίδευση.

Ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες παιδιών με αναπηρία

Η πραγμάτωση των δικαιωμάτων των παιδιών με αναπηρίες επιβάλλεται ειδικά από τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και τη ΔΣΔΑμεΑ. Η υποχρέωση που απορρέει από τις ως άνω συμβάσεις συνίσταται αφενός στη διασφάλιση μέσα στη νομοθεσία των

κατοχυρωμένων δικαιωμάτων για όλα τα παιδιά, αφετέρου στην ουσιαστική πραγμάτωσή τους για κάθε παιδί χωρίς καμία διάκριση. Στο πλαίσιο αυτό, το κράτος οφείλει να θεσμοθετήσει και να εφαρμόσει ειδικά μέτρα για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερων συνθηκών, εν προκειμένω της αναπηρίας, προκειμένου να πραγματοποιηθούν τα δικαιώματα των παιδιών με αναπηρίες σε ίση βάση με τους συνομηλίκους τους και να εξαιλεφθούν ή να ελαχιστοποιηθούν οι συνθήκες που δημιουργούν τη διάκριση. Η παράλειψη του κράτους να το πράξει μπορεί να συνιστά διάκριση, ελέγξιμη από την πλευρά του Συνηγόρου.

Οι διαπιστώσεις του Συνηγόρου, για τα χρόνια προβλήματα στην εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρίες και τη διάκριση που υφίστανται σε σχέση με την εφαρμογή των δικαιωμάτων τους, παραμένουν επίκαιρες. Τα θεσπισμένα με νόμο ειδικά μέτρα στην εκπαίδευση, όπως η εξατομικευμένη παράλληλη στήριξη και το τμήμα ένταξης, για την ισότιμη πρόσβαση και την ειδική εκπαιδευτική υποστήριξη παιδιών στο γενικό σχολείο δεν εφαρμόζονται ούτε για όλα τα παιδιά, ιδίως στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ούτε σε όλες τις περιοχές, ιδίως στις νησιωτικές*. Σε κάποια περίπτωση μάλιστα, στην περιφέρεια, αφαιρέθηκε η παράλληλη στήριξη από μαθητή, στο μέσο του σχολικού έτους, προκειμένου να παρασχεθεί σε άλλο σχολείο χωρίς να έχει προκύψει νόμιμη αιτία.

 Η έλλειψη σταθερού και εξειδικευμένου προσωπικού, η πάγια καθυστέρηση της έναρξης του σχολικού έτους σε ειδικά σχολεία και η κάλυψη πάγιων αναγκών στην ειδική αγωγή με αναπληρωτές εκπαιδευτικούς, οι οποίοι προσλαμβάνονται με καθυ-

στέρηση στο μέσο του σχολικού έτους, συνεχίζουν να χαρακτηρίζουν την εκπαίδευση που παρέχεται σε μαθητές με αναπηρίες σε σχέση με τους συνομηλίκους τους χωρίς αναπηρίες στα γενικά σχολεία.

Όπως προκύπτει από έγγραφα, το Υπουργείο Παιδείας για το σχολικό έτος 2013-2014 δεν απένειμε πιστώσεις στην ειδική αγωγή – εκπαίδευση από το μέρος του τακτικού προϋπολογισμού το οποίο αφορά την εκπαίδευση. Στο σύνολό της, η πρόσληψη 4.008 αναπληρωτών για την ειδική αγωγή – εκπαίδευση καλύφθηκε εξ ολοκλήρου και αποκλειστικά από προγράμματα ΕΣΠΑ και σχετικά τροποποιήθηκαν διατάξεις στον νόμο (Ν. 3699/2008). Η επιλογή αυτή φανερώνει την πρόθεση εκ μέρους των υπευθύνων για κάλυψη των αναγκών στην ειδική αγωγή, ωστόσο, αφενός δεν διασφαλίζει τον μελλοντικό προγραμματισμό για την εκπαίδευση των παιδιών με αναπηρίες ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αφετέρου είναι ενδεικτική για μία αντίληψη της ειδικής αγωγής – εκπαίδευσης ως μέρους διακριτού από τη γενική εκπαίδευση, το οποίο έχει τεθεί εκτός δημόσιου τακτικού προϋπολογισμού.

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΗΛΙΚΙΑΣ

Η θέσπιση ανώτατου ορίου ηλικίας σε προκηρύξεις φορέων του δημόσιου τομέα συνιστά ένα πρόβλημα συστηματικό, στον βαθμό που ηλικιακά όρια τίθενται με τρόπο αυθαίρετο και καταχρηστικό, χωρίς να φέρουν την απαιτούμενη στις διατάξεις του Ν. 3304/2005 ειδική αιτιολογία. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων αυτών, τα καθοριζόμενα ηλικιακά όρια συνδέονται με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, όπως την υγεία, τη φυσική κατάσταση και αντοχή, τη διαθεσιμότη-

τα ή την προσαρμοστικότητα, και καταλήγουν να προσδιορίζουν με απόλυτο τρόπο την ικανότητα ή μη των υποψηφίων να ανταποκριθούν στα καθήκοντα των προς πλήρωση θέσεων, αγνοώντας ατομικά χαρακτηριστικά και δεξιότητες. Κατά το έτος 2014, για πρώτη φορά, υποβλήθηκαν στον Συνήγορο αναφορές με αντικείμενο τον καθορισμό ανώτατου ορίου ηλικίας σε διαδικασίες κινητικότητας δημοσίων υπαλλήλων.

Από το Υπουργείο Εργασίας τέθηκε υπόψη του Συνηγόρου ανακοίνωση – πρόσκληση του Ναυτικού Επιμελητηρίου της Ελλάδος (NEE) για μετάταξη διοικητικών υπαλλήλων, η οποία καθόριζε ανώτατο όριο ηλικίας τα 40 έτη ως απαιτούμενο πρόσθετο προσόν για τη συμμετοχή υποψηφίων στη διαδικασία επιλογής. Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στο NEE, επισήμανε την απαγόρευση της διακριτικής μεταχείρισης εις βάρος προσώπων λόγω ηλικίας στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, που περιλαμβάνει και τους όρους υπηρεσιακής και επαγγελματικής εξέλιξης. Τόνισε ότι τυχόν διακριτική μεταχείριση δικαιολογείται μόνον όταν πληρούνται συγκεκριμένες, αυστηρές προϋποθέσεις και μόνον εφόσον η θέσπιση ανώτατου ορίου ηλικίας συνοδεύεται από ειδική αιτιολογία. Επίσης, επισήμανε ότι η θέσπιση ηλικιακού ορίου για τη μετάταξη υπαλλήλων δεν μπορεί να αιτιολογηθεί νομίμως με μόνη την επίκληση εξυπηρέτησης των αναγκών μιας υπηρεσίας ή του αορίστως εκτιμώμενου οφέλους για την αποδοτικότητα και την προσαρμοστικότητα των προς μετάταξη υπαλλήλων. Μάλιστα, λαμβανομένης υπόψη της εν γένει επιμήκυνσης του ηλικιακού ορίου συνταξιοδότησης υπαλλήλων του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, αλλά και του γεγονότος

ότι οι μετατασσόμενοι έχουν την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου και αθροίζουν τον χρόνο προϋπηρεσίας τους στον χρόνο για τη συνταξιοδότησή τους, η επίκληση της απαίτησης παρόδου δεκαπενταετίας για τη συνταξιοδότησή τους δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής λόγος για να αιτιολογήσει διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας. Ανταποκρινόμενο, το NEE προέβη σε ανάκληση της επίμαχης ανακοίνωσης για μετάταξη υπαλλήλων και διέκοψε τη σχετική διαδικασία*.

Ανάλογη ήταν και η περίπτωση απόρριψης αίτησης για μετάταξη υπαλλήλου της ΥΠΑ σε κλάδο ανώτερης κατηγορίας. Το αρμόδιο υπηρεσιακό συμβούλιο απέρριψε το αίτημα μετάταξης με το σκεπτικό ότι η μετάταξη συνιστά οιονεί διορισμό και επομένως δεν πρέπει στο πρόσωπο του μετατασσόμενου να συντρέχει κανένα κώλυμα διορισμού, συμπεριλαμβανομένης της ηλικίας. Στην προκείμενη περίπτωση, ειδικά για την πρόσβαση στον κλάδο στον οποίο ζήτησε μετάταξη η υπάλληλος, καθοριζόταν ανώτατο όριο ηλικίας (35 έτη), βάσει υπουργικής απόφασης. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η ΥΑ δεν περιείχε την απαιτούμενη εκ του νόμου ειδική αιτιολογία, από την οποία να προκύπτει ότι το συγκεκριμένο μέτρο εξυπηρετεί θεμιτό σκοπό, είναι εύλογο και αναγκαίο, και αποτελεί ουσιαστική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση για την εκτέλεση της εργασίας. Πέραν, όμως, αυτού, τόνισε ότι το όριο ηλικίας, όταν κρίνεται απαραίτητο να τεθεί για λόγους που προαναφέρθηκαν, εξορισμού αφορά την ένταξη νεοεισερχόμενου υπαλλήλου στον εισαγωγικό βαθμό κλάδου και όχι την περίπτωση μεταβολής της κατηγορίας στην οποία ανήκει ο υπάλληλος, εφόσον η μεταβολή αυτή γίνεται χωρίς διακοπή της υπαλληλικής

σχέσης με όλες τις συνέπειες (προϋπηρεσία, αρχαιότητα, χορήγηση επιδομάτων). Μάλιστα, ο Συνήγορος υπογράμμισε ότι, λαμβανομένου υπόψη του πλέγματος διατάξεων που στοχεύουν στη διά βίου μάθηση και διαρκή εκπαίδευση και επιμόρφωση των εργαζομένων στον δημόσιο τομέα, θα ήταν ανακόλουθη η ενθάρρυνση των υπαλλήλων στην κατεύθυνση αναβάθμισης των τυπικών τους προσόντων καθ' όλη τη διάρκεια της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας, όταν η οικεία υπηρεσία στην πράξη θέτει κώλυμα ως προς το όριο ηλικίας σε αίτημα υπαλλήλου για αναγνώριση των προσόντων αυτών (υπόθεση 193535/2014).

Σε περίπτωση αποκλεισμού από τη διαδικασία επιλογής για την πρόσληψη έκτακτου εκπαιδευτικού προσωπικού με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου και ωριαία αντιμισθία, σε ακαδημία εμπορικού ναυτικού, με αιτιολογία την υπέρβαση του προβλεπόμενου στην προκήρυξη ηλικιακού ορίου (64 έτη), ο Συνήγορος επισήμανε ότι ο σχετικός περιορισμός δεν βρίσκει έρεισμα στον νόμο, ενώ ζήτησε από την υπηρεσία, στην περίπτωση που εκτιμά ότι υπάρχει ανάγκη θέσπισης ηλικιακών περιορισμών κατά την πρόσληψη ωρομίσθιου διδακτικού προσωπικού, να παραθέσει ειδική και συγκεκριμένη αιτιολογία για τους λόγους που καθιστούν αναγκαίο το επίμαχο ηλικιακό όριο. Σε επόμενη προκήρυξή του ο φορέας επέκτεινε το όριο ηλικίας στο 67ο έτος (υπόθεση 179078/2013).

Στον Συνήγορο υποβλήθηκαν αναφορές με αντικείμενο τον καθορισμό ανώτατου ορίου ηλικίας (30 έτη) σε προκήρυξη της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδας για την πρόσληψη πτυχιούχων Πανεπιστημιακής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (υπο-

θέσεις 189569, 189835, 192282/2014). Σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγρ. 1 Ν. 3094/2003, οι τράπεζες δεν υπάγονται στην αρμοδιότητα του Συνηγόρου, συνεπώς δεν υφίστατο, εν προκειμένω, δυνατότητα απευθείας παρέμβασης. Ωστόσο, λόγω της ειδικής του αρμοδιότητας ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ο Συνήγορος ζήτησε από το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ) να προβεί στον σχετικό έλεγχο, χωρίς ωστόσο το ΣΕΠΕ να ανταποκριθεί. Αντιθέτως, η αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Εργασίας απέστειλε επιστολή στο ΣΕΠΕ σχολιάζοντας την απάντηση της Εθνικής Τράπεζας και εκτιμώντας ως μη ικανοποιητικούς τους προβαλλόμενους ισχυρισμούς περί νόμιμης θέσπισης του επίμαχου ορίου ηλικίας. Σε ανάλογη περίπτωση, κατά την οποία ο Συνήγορος δεν είχε αρμοδιότητα απευθείας παρέμβασης, καθώς η υποβληθείσα αναφορά έθετε το ζήτημα καθορισμού ανώτατου ορίου ηλικίας (35 έτη) σε αγγελία ιδιωτικού Κέντρου Διά Βίου Μάθησης για την πρόσληψη στελέχους σε θέση υπευθύνου γραμματείας, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στη Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης, που ασκεί την εν γένει εποπτεία των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων μη τυπικής εκπαίδευσης. Επισήμανε ότι οι εν λόγω φορείς οφείλουν να λειτουργούν με σεβασμό προς τις εθνικές και κοινοτικές διατάξεις, συμπεριλαμβανομένων αυτών που απαγορεύουν τη διάκριση λόγω ηλικίας στην πρόσβαση στην απασχόληση και, εφόσον ο κανονισμός λειτουργίας τους, βάσει νόμου, καταρτίζεται από τη Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης, θα πρέπει οπωσδήποτε να ληφθούν υπόψη οι διατάξεις περί απαγόρευσης της διακριτικής μεταχείρισης κατά τη διαδικασία πρόσληψης. Η Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης

πληροφόρησε τον Συνήγορο ότι δεν έχει ακόμη εκδοθεί κανονισμός λειτουργίας για τα ιδιωτικά Κέντρα Διά Βίου Μάθησης, χωρίς να εκφράζει άποψη επί του θέματος (υπόθεση 181739/2014).

Σε άλλη περίπτωση, τέθηκε ηλικιακός περιορισμός (24 έτη) στις εγγραφές μαθητών σε ΕΠΑΛ της Σιβιτανιδείου Σχολής, με μόνη εξαίρεση την εγγραφή στην Ομάδα Προσανατολισμού Ναυτιλιακών Επαγγελματιών, Τομέας Πλοιάρχων και Μηχανικών. Το ανώτατο όριο ηλικίας τέθηκε με υπουργική απόφαση του Υφυπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων, η οποία, όμως, λόγω των αντιδράσεων υποψηφίων μαθητών αλλά και της ΟΛΜΕ, δεν εστάλη προς δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Ως αιτιολογία θέσπισης του ορίου ηλικίας υποστηρίχθηκε από το υπουργείο η αποφυγή συγχρωτισμού ανήλικων και ενήλικων μαθητών. Τελικά, με πρωτοβουλία του Υπουργείου Παιδείας, η επίμαχη υπουργική απόφαση ανακλήθηκε (υπόθεση 192834/2014).

Έχοντας γίνει αποδέκτης αναφοράς με αντικείμενο τη θέσπιση ανώτατου ορίου ηλικίας για την πρόσληψη υποψηφίων κλάδου ΠΕ Διπλωματούχων Ηλεκτρολόγων Μηχανικών (40 έτη) και κλάδου ΔΕ Ηλεκτροτεχνικών Δικτύων (35 έτη) στην υπ' αριθμ. 3Κ/2014 προκήρυξη του ΑΣΕΠ για την πλήρωση θέσεων στη ΔΕΔΔΗΕ, ο Συνήγορος έθεσε υπόψη του Υπουργού Διοικητικής Μεταρρύθμισης τη συστηματική πρακτική φορέων του δημόσιου τομέα να θέτουν ηλικιακά όρια σε διαδικασίες πρόσληψης προσωπικού ή κινητικότητας χωρίς την απαιτούμενη ειδική αιτιολόγηση. Τόνισε ότι η εξακολούθηση της πρακτικής αυτής θα μπορούσε να εκθέσει τη χώρα ως παραβιάζουσα ευρωπαϊκό δίκαιο, στην περίπτωση που

τα αρμόδια ευρωπαϊκά όργανα λάβουν γνώση και ενεργοποιηθεί η ελεγκτική τους αρμοδιότητα. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι είναι αναγκαίος ο συντονισμός των ενεργειών όλων των εμπλεκόμενων δημόσιων φορέων, προκειμένου να δοθούν συγκεκριμένες κατευθύνσεις και να εναρμονιστεί η ακολουθούμενη πρακτική με τις απαιτήσεις της κοινοτικής οδηγίας και του Ν. 3304/2005 (υπόθεση 192355/2014).

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ Ή ΑΛΛΩΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ

Όπως και άλλοτε έχει επισημανθεί (*Ετήσια Έκθεση 2013*, σ. 110), οι έμμεσες διακρίσεις μεταξύ θρησκευτικών κοινοτήτων ή μεταξύ προσώπων με βάση το θρήσκευμά τους, εντός ή ακόμη και εκτός του κανονιστικού πεδίου του Ν. 3304/2005, συνυφαίνονται συχνά με το ζήτημα της νομικής μορφής των θρησκευτικών κοινοτήτων. Αποφασιστική, επομένως, σημασία για την εξέλιξη των ζητημάτων αυτών έχει η ψήφιση του Ν. 4301/2014, με τον οποίο εκσυγχρονίστηκε σε σημαντικό βαθμό η νομική μορφή των θρησκευτικών κοινοτήτων, οργανώθηκε η διοικητική διαδικασία αναγνώρισής τους και επιλύθηκε σειρά προβλημάτων που εκκρεμούσαν από δεκαετίες.

Επισημαίνεται, πάντως, ότι η μεταρρύθμιση αυτή παρουσιάζει ενδείξεις ατολμίας, ιδίως σε σχέση με τη διατήρηση διαφορετικής μεταχείρισης θρησκευτικών κοινοτήτων, καθώς ορισμένες αναγνωρίζονται απευθείας εκ του νόμου (πέραν όσων αποτελούσαν ανέκαθεν ΝΠΔΔ), ενώ άλλες υποχρεώνονται να αναμείνουν την ολοκλήρωση της σχετικής διοικητικής διαδικασίας. Παρουσιάζει, επίσης,

ενδείξεις παρωχημένου κρατισμού, καθώς επιβαρύνει τη διαδικασία αναγνώρισης με απαίτηση δυσανάλογα μεγάλου αριθμού πιστών και μάλιστα κατά γεωγραφική περιοχή, με ελέγχους για τα πρόσωπα που εμφανίζονται ως θρησκευτικοί λειτουργοί, με επέμβαση στην εσωτερική οργάνωση των νέων νομικών προσώπων και με προϋποθέσεις άδειας ανέγερσης «ετεροδόξων» ναών, οι οποίες υπερβαίνουν κατά πολύ τα ισχύοντα για άλλες, μη θρησκευτικές δραστηριότητες. Πρόγευση της αντίληψης αυτής του νομοθέτη αποτέλεσε η εγκύκλιος 69230/Α3/6.5.2014 του Υπουργείου Παιδείας, η οποία ορθώνει αδικαιολόγητα γραφειοκρατικά εμπόδια στην αδειοδότηση ναών (υποθέσεις 186590, 189581/2014).

Από τις αναφορές που θέτουν ζήτημα διακριτικής μεταχείρισης, αξίζει να επισημανθεί η περίπτωση της Ελευθέρας Ευαγγελικής Εκκλησίας Θεσσαλονίκης, η οποία επιβαρύνθηκε με φόρο ακίνητης περιουσίας για μέρος των λατρευτικών χώρων κατά παράβαση του άρθρου 29 Ν. 3842/2010. Έπειτα από παρέμβαση του Συνηγόρου, η οικεία ΔΟΥ αναγνώρισε το ενιαίο του ακινήτου και προέβη στη νόμιμη φοροαπαλλαγή (υπόθεση 181961/2014). Σε σποραδικές περιπτώσεις αναφέρονται επιλεκτικές προσαγωγές Μαρτύρων του Ιεχωβά από περιφερειακά όργανα της ΕΛΑΣ που εμμένουν στην αντιμετώπιση κάθε δημόσιας δικακήρυξης θρησκευτικών πεποιθήσεων ως προσηλυτισμού (υποθέσεις 182260, 194533/2014). Εξακολουθούν, επίσης, να εμφανίζονται περιπτώσεις παρανόησης του νομικού καθεστώτος των δημοτικών κοιμητηρίων, των οποίων οι διοικήσεις συχνά θεωρούν, παρά τον νόμο, ότι δεσμεύονται από εγκυκλίους ή αποφάσεις εκκλησιαστικών αρχών (βλ. και *Ετήσια*

Έκθεση 2006, σ. 88-89), όπως στην περίπτωση κοιμητηρίου σε χωριό της Φλώρινας όπου οι μη ορθόδοξοι ενταφιάζονται σε ξεχωριστό απομονωμένο χώρο (υπόθεση 191382/2014).

Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε για την προώθηση της χωροθέτησης και έγκρισης Κέντρων Αποτέφρωσης Νεκρών (KAN) σε δήμους που έχουν εκδηλώσει σχετικό ενδιαφέρον, ώστε να εφαρμοστεί η ισχύουσα σχετική νομοθεσία και να προστατευθεί το δικαίωμα αυτοδιάθεσης όσων προτιμούν αποτέφρωση αντί ταφής. Το ΥΠΕΚΑ ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι για την έγκριση χωροθέτησης των KAN στα νεκροταφεία Σχιστού Αττικής και Πυλαίας – Χορτιάτη Θεσσαλονίκης εκκρεμούσε από πλευράς των οικείων διαδημοτικών συνδέσμων η συμπλήρωση των φακέλων με απαραίτητα δικαιολογητικά, ιδίως η περιβαλλοντική αδειοδότηση. Στη συνέχεια, όμως, με τον Ν. 4277/2014 αναμορφώθηκε εκ νέου το σχετικό νομικό πλαίσιο, οπότε πλέον επιτρέπεται η χωροθέτηση και λειτουργία KAN από ΟΤΑ α΄ βαθμού ή δημοτικά ΝΠΔΔ σε εκτάσεις ιδιοκτησίας τους ακόμη και εκτός νεκροταφείων, εντός ή εκτός σχεδίου πόλεως, ύστερα από σχετική άδεια, ενώ επιπλέον θεσπίστηκε ανάλογη διαδικασία εγκατάστασης και λειτουργίας μονάδων αποτέφρωσης οστών μέσα σε δημοτικά νεκροταφεία. Πρωτοπόρος στο θέμα αυτό, ο Δήμος Θεσσαλονίκης ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι έχει ήδη εγκρίνει τη διενέργεια ανοιχτού διαγωνισμού για την ανάθεση των υποστηρικτικών μελετών, ενώ μετά τον Ν. 4277/2014 εξετάζει εναλλακτικές λύσεις χωροθέτησης (υπόθεση 163820/2013).

Επισημαίνεται, τέλος, ότι συχνές είναι οι αναφορές οι οποίες χαρακτηρίζονται από

θρησκευτική μισαλλοδοξία καθώς στρέφονται, ενίοτε μάλιστα με ανεπίτρεπτους μειωτικούς χαρακτηρισμούς, κατά αυτής καθεαυτήν της ύπαρξης και νόμιμης λειτουργίας «ετεροδόξων» θρησκευτικών κοινοτήτων, με αφορμή υποτιθέμενους κινδύνους ασφαλείας ή ηχορύπανσης (ενδεικτικές υποθέσεις 164132/2013, 182728/2014).

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Η δημιουργία του δικτύου συνεργασίας με τις ΛΟΑΤ οργανώσεις (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2013*, σ. 111) συνεισέφερε στη βελτίωση της επαφής του Συνηγόρου με όσους βιώνουν διάκριση λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου, στην αμοιβαία πληροφόρηση για τις σχετικές εξελίξεις σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο και στην ενημέρωση ως προς την κατάλληλη πρόσβαση των εμπλεκόμενων φορέων και προσώπων στις αρμόδιες αρχές.

Με τη συμβολή των οργανώσεων που μετέχουν στο δίκτυο, ο Συνήγορος συμπεριέλαβε στον «Οδηγό Διαφορετικότητας για Δημοσίους Υπαλλήλους»*, μεταξύ άλλων, τα παρακάτω σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η ΛΟΑΤ κοινότητα στη συναλλαγή με τη διοίκηση, στην απασχόληση και την εργασία, στην εκπαίδευση και στην αναγνώριση και άσκηση δικαιωμάτων:

- έλλειψη σεβασμού της προσωπικότητας και του δικαιώματος στον αυτοπροσδιορισμό. Ειρωνικά, κακόβουλα ή ακόμη και υβριστικά, επιθετικά σχόλια, που μπορεί να καταλήξουν σε εξευτελισμό της προσωπικότητας

- εξευτελιστική συμπεριφορά από προϊσταμένους ή συναδέλφους (παρενόχληση). Για τον λόγο αυτό τα άτομα αυτά συνήθως αποφεύγουν να δηλώσουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό στον χώρο εργασίας. Επιπλέον, ο σεξουαλικός προσανατολισμός μπορεί να αποτελέσει λόγο αποκλεισμού από την πρόσβαση στην απασχόληση ή την επαγγελματική εξέλιξη
- ελλιπής ενημέρωση κι ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών και των μαθητών σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου, καθώς και για την αντιμετώπιση της ενδοσχολικής βίας (ομοφοβικό και τρανσφοβικό bullying)
- ανεπαρκής προστασία της οικογενειακής ζωής των ομόφυλων ζευγαριών, καθώς δεν αναγνωρίζονται δικαιώματα αντίστοιχα με αυτά που ισχύουν για τα ετερόφυλα (σύμφωνο συμβίωσης, περιουσιακά ή κληρονομικά δικαιώματα, φορολογική μεταχείριση, ασφαλιστικές παροχές, συνταξιοδότηση, υιοθεσία κ.λπ.). Επίσης, σημαντικά προβλήματα αντιμετωπίζουν και οι ομογονεϊκές οικογένειες (ομογονεϊκή είναι η οικογένεια που αποτελείται από δύο γονείς του ίδιου φύλου), κυρίως ως προς την αναγνώριση γονεϊκών δικαιωμάτων στον γονέα που δεν έχει έννομη (βιολογική ή θετή) σχέση με το παιδί (ληξιαρχικές εγγραφές, συμμετοχή σε σχολικές δραστηριότητες, πρόσβαση σε περίθαλψη κ.λπ.).

Επίσης, ο Συνήγορος έχει ζητήσει* την άμεση συμμόρφωση της χώρας με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου «Βαλλιανάτος κ.ά. κατά Ελλάδα», σύμφωνα με την οποία ο αποκλεισμός των ομόφυλων ζευγαριών από το πεδίο εφαρμογής του Ν. 3719/2008 και τη δυνατότητα σύναψης

συμφώνου συμβίωσης συνιστά παραβίαση του άρθρου 8 (προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής) σε συνδυασμό με το άρθρο 14 (απαγόρευση διακρίσεων) της ΕΣΔΑ.

Οι αναφορές για θέματα διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού που διερευνήθηκαν το τρέχον έτος αφορούν την προσβλητική ή καταχρηστική συμπεριφορά αστυνομικών, αλλά και τη διερεύνηση καταγγελίας για απόλυση λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού. Η προσβλητική και βίαιη συμπεριφορά αστυνομικών οργάνων καταγγέλλθηκε από ομοφυλόφιλο ζευγάρι, το οποίο, σύμφωνα με τα καταγγελλόμενα, έγινε αποδέκτης απρόκλητης λεκτικής και σωματικής βίας από ομάδα αστυνομικών, καθώς διερχόταν από κεντρικό σημείο της Αθήνας. Ο Συνήγορος ζήτησε από τη ΓΑΔΑ και το Αρχηγείο ΕΛΑΣ την ενδελεχή διερεύνηση του καταγγελλόμενου περιστατικού.

 Παράλληλα, ζήτησε την ανάληψη πρωτοβουλιών από την πλευρά της ΕΛΑΣ για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των αστυνομικών σε θέματα προστασίας των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤ ατόμων, προκειμένου να απαλειφθούν σταδιακά αρνητικά στερεότυπα και προκαταλήψεις σε βάρος των ατόμων αυτών και να διασφαλιστεί ο σεβασμός στην προσωπικότητά τους, ανεξάρτητα από τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό ή την ταυτότητα κοινωνικού φύλου.

Η Διεύθυνση Αστυνομικού Προσωπικού και Εσωτερικών Λειτουργιών του Αρχηγείου ΕΛΑΣ ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι έχει διαταχθεί προκαταρκτική εξέταση, με δυνατότητα μετατροπής της σε ΕΔΕ. Επιπλέον, πρόταση του Συνηγόρου για

την επιμόρφωση των αστυνομικών για τα δικαιώματα ΛΟΑΤ ατόμων έχει διαβιβαστεί στη Διεύθυνση Εκπαίδευσης Αρχηγείου ΕΛΑΣ για τις δικές της περαιτέρω ενέργειες (υπόθεση 190702/2014).

Αντίστοιχη περίπτωση καταχρηστικής άσκησης εξουσίας της αστυνομίας καταγγέλλθηκε στον Συνήγορο από ιδιοκτήτρια μπαρ, η οποία υποστήριξε ότι λόγω του φιλικού προς τους ομοφυλόφιλους χαρακτήρα του καταστήματός της, η αστυνομία διενεργεί συχνότερους ελέγχους στην επιχείρησή της συγκριτικά με αυτούς που διενεργεί σε γειτονικά μαγαζιά. Το οικείο αστυνομικό τμήμα, απαντώντας στον Συνήγορο, ισχυρίστηκε ότι οι έλεγχοι στο συγκεκριμένο κατάστημα δεν διαφοροποιούνται από εκείνους που διενεργούνται και σε άλλες επιχειρήσεις της περιοχής. Ο Συνήγορος επανήλθε ζητώντας επιπλέον στοιχεία, καθώς και διευκρινίσεις σχετικά με την παράβαση ορίων θορύβου που επιβλήθηκε, καθώς δεν αναφέρονται μετρήσεις σε ντεσιμπέλ (υπόθεση 185823/2014).

Στον Συνήγορο, επίσης, περιήλθε καταγγελία περί απόλυσης λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού από εργαζόμενη η οποία προσέφυγε στο ΣΕΠΕ για παραβιάσεις της εργατικής νομοθεσίας από μέρος του εργοδότη της (μη καταβολή δεδουλευμένων αποδοχών κ.ά.), αλλά και για την απόλυσή της, την οποία απέδωσε σε «λεσβιοφοβική συμπεριφορά» του εργοδότη μετά τη γνωστοποίηση ότι διατηρεί ερωτική σχέση με άλλη εργαζόμενη της επιχείρησης. Το ΣΕΠΕ ζήτησε τη συνδρομή του Συνηγόρου ιδίως σε ό,τι αφορά τη διάταξη περί αντιστροφής του βάρους απόδειξης σε περιπτώσεις που προκύπτουν σχετικές ενδείξεις, και επισήμα-

νε την ανάγκη να αναζητηθούν στοιχεία, προκειμένου να αποδειχθούν τα πραγματικά γεγονότα από τα οποία να μπορεί να συναχθεί άμεση ή έμμεση διάκριση. Ο επιθεωρητής εργασίας έθεσε στον εργοδότη και στις προσφεύγουσες προθεσμία ενός μηνός για την κατάθεση σχετικών υπομνημάτων. Ωστόσο, η πλευρά των προσφευγουσών δεν ανταποκρίθηκε στην ως άνω υποχρέωση και, ως εκ τούτου, δεν υπήρχαν στοιχεία προκειμένου να συνεχιστεί η εξέταση της καταγγελίας τους (υπόθεση 185460/2014).

ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Πρόγραμμα Progress

Κατά τη διάρκεια του έτους 2014, ο Συνήγορος υλοποίησε σειρά δράσεων που εντάσσονται στο πρόγραμμα Progress της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο χρηματοδοτεί ενέργειες επικοινωνίας για την καταπολέμηση των διακρίσεων. Συγκεκριμένα, οι ενέργειες του προγράμματος συμπεριέλαβαν τα ακόλουθα:

- Συνάντηση εργασίας με θέμα: «Πλαίσιο και πρακτικές ενσωμάτωσης Ρομά»* (28.3.2014). Στελέχη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, των φορέων συντονισμού της Εθνικής Στρατηγικής για τους Ρομά, του Ευρωπαϊκού Κέντρου Δικαιωμάτων Ρομά και άλλων ευρωπαϊκών και ελληνικών φορέων, εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης, πανεπιστημιακοί, κοινωνικοί λειτουργοί και εκπρόσωποι κοινοτήτων Ρομά συζήτησαν το ευρωπαϊκό και ελληνικό

θεσμικό πλαίσιο, τους παράγοντες και τις προϋποθέσεις για την επιτυχημένη ένταξη των Ρομά και αντάλλαξαν εμπειρίες από τις διαφορετικές πρακτικές που ακολουθούνται.

- Έκδοση οδηγού διαφορετικότητας για δημοσίους υπαλλήλους*, με σκοπό την κάλυψη κενών στην πληροφόρηση των στελεχών του δημόσιου τομέα σε ό,τι αφορά τα ιδιαίτερα στοιχεία της ταυτότητας διαφόρων κατηγοριών πολιτών που καλούνται να εξυπηρετήσουν. Στη δημιουργία του, πολύ σημαντική υπήρξε η συμβολή οργανώσεων του νεοσυσταθέντος δικτύου συνεργασίας του Συνηγόρου με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που ασχολούνται με ζητήματα διακρίσεων*.
- Αυτοψίες σε περιοχές της περιφέρειας (Καλαμάτα, Θεσσαλονίκη, Καρδίτσα, Λευκάδα) όπου έχουν εντοπιστεί σημαντικά προβλήματα εξαιτίας της ύπαρξης κοινωνικά αποκλεισμένων πληθυσμών Ρομά. Οι δράσεις περιλάμβαναν συναντήσεις με αρμόδια στελέχη της τοπικής διοίκησης και άλλων υπηρεσιών, συλλογή υλικού για τον χειρισμό αναφορών, καταγραφή δεδομένων σχετικά με τον αριθμό τους, την οικιστική τους κατάσταση, απασχόληση και άλλους παράγοντες – αίτια του κοινωνικού αποκλεισμού τους. Μέρος του υλικού αναρτήθηκε στη διαδραστική ιστοσελίδα του Συνηγόρου για τους Ρομά*, ενώ μεγάλο μέρος είναι υπό επεξεργασία για μελλοντική ανάρτηση.
- Ημερίδα στην Πάτρα, όπου με τη συνεργασία του δήμου και τοπικών φορέων οργανώθηκε η ολοήμερη, πιλοτικού χαρακτήρα, εκδήλωση με τίτλο «Ημέρα δικαιωμάτων», η οποία συγκέντρωσε σημαντική δημοσιότητα από το τοπικό κοινό και τα ΜΜΕ.

Κατάρτιση και συνεργασία με ελληνικούς και διεθνείς φορείς

Κατά το 2014, αξιοποιώντας τη γνώση και την εμπειρία του, ο Συνήγορος συμμετείχε σε σειρά επιμορφωτικών σεμιναρίων που στόχο είχαν την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε θέματα καταπολέμησης των διακρίσεων. Παράλληλα, συνεχίστηκε η εντατική συνεργασία και ανταλλαγή τεχνογνωσίας του Συνηγόρου με άλλους φορείς που δραστηριοποιούνται εντός και εκτός Ελλάδας σε θέματα εφαρμογής και προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Εκπρόσωποι του Συνηγόρου συμμετείχαν, ως εκπαιδευτές, σε πολυάριθμα επιμορφωτικά σεμινάρια. Ενδεικτικά, αξίζει να σημειωθεί η σταθερή συνεργασία του Συνηγόρου με τη Σχολή Μετεκπαίδευσης της ΕΛΑΣ, καθώς και την Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, όπου παρέχει εκπαίδευση σε θέματα δικαιωμάτων και ίσης μεταχείρισης.

Ο Συνήγορος μετείχε, επίσης, με στελέχη του και ενημερωτικό υλικό στο Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ της Αθήνας που διοργανώθηκε στις 4-6.7.2014 στην Πανεπιστημιούπολη Ιλίσίων, δίνοντας το μήνυμά της κοινής προσπάθειας με τους πολίτες και τις οργανώσεις τους για την καταπολέμηση κάθε είδους διάκρισης.

Στο επίπεδο συνεργασίας και ανταλλαγής τεχνογνωσίας αναφέρονται ενδεικτικά οι εξής συμμετοχές σε συνέδρια, ημερίδες και εκδηλώσεις ευρωπαϊκών και διεθνών θεσμών, φορέων και δικτύων:

- Η Συνήγορος του Πολίτη συμμετείχε στο σεμινάριο που διοργάνωσε το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Αρχών Ίσης Μεταχείρισης (Equinet) με ομιλία με θέμα την

εμπειρία του έλληνα Συνηγόρου στην καταπολέμηση των διακρίσεων βάσει εθνικότητας, στο πλαίσιο της ελευθερίας κυκλοφορίας των εργαζομένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Βρυξέλλες, 19.2.2014).

- Ο Βοηθός Συνήγορος Βασίλης Καρύδης παρουσίασε την ειδική έκθεση για τη ρατσιστική βία σε συνέδριο της Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας του Συμβουλίου της Ευρώπης (ECRI) με θέμα «The role of national Specialised Bodies in supporting local authorities in the fight against racism and intolerance» (Στρασβούργο, 22-23.5.2014).
- Ο Βοηθός Συνήγορος Βασίλης Καρύδης και ειδικοί επιστήμονες συμμετείχαν στο συνέδριο του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA) για την αντιμετώπιση του ρατσιστικού λόγου «How can EU Member States combat hate crime effectively? Encouraging reporting & improving recording» (Θεσσαλονίκη, 28-29.4.2014).
- Ειδικοί επιστήμονες συμμετείχαν στην τέταρτη συνάντηση των εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά που διοργανώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Βρυξέλλες, 13-14.2.2014), στο συνέδριο «ROMACT» που οργανώθηκε από κοινού από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρώπης (Βρυξέλλες, 2-3.3.2014), σε συνάντηση του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA) για την προετοιμασία της έκθεσης «Μειονότητες & Διακρίσεις» (Βιέννη, 12.3.2014), σε συμπόσιο του ΟΗΕ με θέμα: «The Human Rights of Persons with Psychosocial Disabilities» (Βρυξέλλες, 16-17.10.2014).

Ο Συνήγορος πραγματοποίησε, επίσης, συναντήσεις εργασίας με εκπροσώπους διεθνών και ευρωπαϊκών φορέων και

οργανισμών. Ενδεικτικά η Συνήγορος του Πολίτη συναντήθηκε:

- με την Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας του Συμβουλίου της Ευρώπης (ECRI). Η συζήτηση εστιάστηκε σε ζητήματα βελτίωσης του θεσμικού πλαισίου για την πληρέστερη προστασία των θυμάτων διακρίσεων και την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση ρατσιστικών πρακτικών στην Ελλάδα (11.3.2014)
- με τον ειδικό απεσταλμένο της Εθνοσυνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης, κ. Nikolaj Villumsen, στο πλαίσιο της επίσκεψής του στην Ελλάδα για να καταγράψει τις επιπτώσεις της κρίσης και των μέτρων λιτότητας σε θέματα ίσων ευκαιριών σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, κατόπιν σχετικής πρωτοβουλίας Ευρωβουλευτών. Στη συνάντηση μετείχαν επίσης οι Βοηθοί Συνήγοροι κκ. Χρήστος Ιωάννου, Βασίλης Καρύδης και Γεώργιος Μόσχος και η Γραμματέας της Επιτροπής Ισότητας και Καταπολέμησης των Διακρίσεων της Εθνοσυνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης, κ. Elodie Fischer (15.9.2014)
- με εκπροσώπους του Disability Rights International (DRI), όπου ενημερώθηκαν σχετικά με την αναπηρία και τα προβλήματα των ΑμεΑ στη χώρα μας, καθώς και για τα σχετικά πορίσματα και τις παρεμβάσεις του Συνηγόρου στο πεδίο αυτό (30.1.2014).

Ο Συνήγορος εκπροσωπήθηκε, επίσης, σε συνάντηση με μέλη του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (16.1.2014), σε συνάντηση με κλιμάκιο της Διεθνούς Αμνηστίας για θέματα Ρομά (23.1.2014), σε συνέδριο που διοργάνωσε η Πρεσβεία των ΗΠΑ στην Ελλάδα «Conference on Combating

Discrimination, Violence and Intolerance Based on Religion and National Origin» (28-30.1.2014), σε εκπαιδευτικό σεμινάριο της ΜΚΟ «Αντιγόνη» που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος «DARE-NET – Desegregation and Action for Roma Integration» (Θεσσαλονίκη, 7.3.2014), σε εκδήλωση της ΜΚΟ «Αντιγόνη» και της Ομοφυλοφιλικής – Λεσβιακής Κοινότητας Ελλάδας (ΟΛΚΕ) με θέμα: «Οι επιπτώσεις της ρητορικής μίσους στην εικόνα και στα δικαιώματα των ευάλωτων ομάδων» στο πλαίσιο της πανευρωπαϊκής καμπάνιας «Όχι μίσος κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας» (23.5.2014).

Τέλος, ο Συνήγορος παραμένει ενεργό μέλος του Ευρωπαϊκού Δικτύου Αρχών Ίσης Μεταχείρισης (Equinet), ένα δίκτυο οριζόντιας σύνδεσης και συντονισμού των επίσημων φορέων για την υλοποίηση των κοινοτικών Οδηγιών κατά των διακρίσεων στις χώρες της ΕΕ και στις υπό ένταξη χώρες. Ο Συνήγορος συμμετέχει σε όλες τις ομάδες εργασίας του δικτύου και εκπροσωπείται συστηματικά στις συναντήσεις που πραγματοποιούνται ετησίως για την οργάνωση των εργασιών των ομάδων, αλλά και για την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με θέματα διακρίσεων στο πλαίσιο των εκάστοτε επιλεγμένων δράσεων της ομάδας. Στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού δικτύου Equinet ειδικοί επιστήμονες του Συνηγόρου συμμετείχαν σε εκπαιδευτικά σεμινάρια για τις νομοθετικές εξελίξεις και τη νομολογία της ευρωπαϊκής νομοθεσίας για την ίση μεταχείριση (Βρυξέλλες, 19.2. & 9.5.2014), σε συνάντηση της ομάδας εργασίας «Communication Strategies and Practices» για ζητήματα επικοινωνίας (Βρυξέλλες, 3-4.6. & 24.11.2014), σε εκπαιδευτικό σεμινάριο για ζητήματα

διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητα φύλου (Στοκχόλμη, 17-18.6.2014), σε εκπαιδευτικό σεμινάριο με θέμα «Η θέσπιση θετικών μέτρων για την καταπολέμηση των διακρίσεων» (Βελιγράδι, 16-17.10.2014), σε συναντήσεις της ομάδας εργασίας «Strategy Development» με θέμα την ανάπτυξη στρατηγικής κατά των διακρίσεων (Βρυξέλλες, 27.2.2014 και Βιέννη, 4-5.9.2014).

Περισσότερα και πιο αναλυτικά στοιχεία, στον ιστότοπο του Συνηγόρου www.synigoros.gr.

Οι αστερίσκοι [*] μέσα στο κείμενο παραπέμπουν σε κατάλογο συνδέσμων (www.synigoros.gr/?i=stp.el.links2014) όπου μπορείτε να βρείτε σχετικά αναρτημένα έγγραφα.